

STÁTNÍ ZNAKY NA PAPIROVÝCH PLATIDLECH

Zdeněk Kutina

Jedním z obvyklých prvků grafického ztvárnění papírového platidla bývá státní znak. Sběratelé se u různých měnových zemí v průběhu jejich emisní historie setkávají s proměnami státního znaku danými změnou politických poměrů či jinými okolnostmi. Není nic výjimečného v tom, že je též státní znak prezentován na různých nominálech v poněkud odlišném provedení. A stává se, že je někdy státní znak proveden jako velký, jindy je použita jeho menší forma, pokud se v té které zemi používá více forem státního znaku. Státní znak může být velký, střední a malý; tyto pojmy se netýkají rozměrů, nýbrž rozsahu použitých heraldických prvků z kompletního znaku.

Není úplnou výjimkou, že někteří emitenti státní znak nepoužívají. Bývá to v případech emisí komerčních, agrárních či regionálních a lokálních bank, ale existují případy, kdy je nepoužije ani centrální banka. Zvláštním případem je třeba Francie, která svůj oficiální státní znak nemá.

Jak došlo k tomu, že země vedle dalších státních symbolů, jako je státní vlajka a státní hymna, začaly používat také státní znak? Odpověď asi najdeme v historické hierarchizaci společnosti. V raném středověku nebyla zdaleka rozšířena znalost písma, ale potřeba aristokracie se nějak viditelně vymezit jak vůči poddanému lidu, tak také vůči konkurenci vedla ke vzniku heraldiky. A také to, že na brnění, štíty a praporece bylo v bitvách středověkých rytířů nutno umisťovat barevné symboly, které by odlišily nepřítel od spolubojovníka. Vytváření a užívání rodových znaků - erbů se datuje do první poloviny 12. století, kdy se začínají vyskytovat znaky ve většině evropských zemí. Brzy poté se zrodila heraldika církevní a rovněž heraldika zemská, městská a cechovní.

Od křížových výprav, kterých se zúčastnily také evropské královské rodiny, se znaky zemí spojovaly s erby vládnoucí dynastie. Vymřel-li královský rod a na trůn dosedl král z jiného královského rodu, znak země již nový vládce neměnil, případně ho kombinoval se svým rodovým erbem. Erb královského rodu i znak státní je ve všech monarchiích v Evropě totožný.¹

Státní znaky republikánských režimů si mnohde uchovaly prvky související s monarchistickou minulostí.

Není naprosto výjimkou, že na některých nominálech státní znak zobrazen není a stěžejí lze v jejich výskytu či absenci hledat logiku. Zobrazování státního znaku na bankovkách a státovkách tedy není pravidlem, ani nebývá nějak legislativně upraveno. Proto také se lze setkat s tím, že si bankovní výtvarníci co do barevnosti, tvaru i důstojného umístění někdy v zobrazení státního znaku dovolí značnou licenci.

Legislativně je ovšem upravena podoba státního znaku respektive podoby velkého, středního a malého znaku, jsou-li v daném státu používány.

---

¹ cs.wikipedia.org/wiki/Zemská_heraldika

Státní znaky a erby

Jak již bylo řečeno, státní znaky se mnohdy odvozují od rodových erbů. Základem znaku bývá obvykle štít se spodním okrajem buď do oblouku nebo do hrotu. Jednoduchý štít má základní barvu, která tvoří pozadí nějakého symbolu, erbovního zvířete či specifického předmětu.

Existují štíty dělené; polcený je svislým řezem dělený na dvě pole, na každém z nich je jiný motiv; dále mohou být štíty čtvrcené či dělené na větší počet polí. Štíty bývají doplňovány dalšími prvky., např. štítonoši, umístěnými po obou stranách štítu. Těmi mohou být buď erbovní zvířata, jako lev, orel, medvěd, jelen, delfín aj., bývají to ale také gryfové, andělé, diví muži, titáni či jiné mýtické bytosti. Toto seskupení může být doplňováno dalšími heraldickými prvky, jako jsou koruny, řády, meče, žezla atd. Šlechtické rody pokládaly erb na hermelínový plášť (někdy se používá termín „stan“) vrcholící korunou, u královských znaků bylo pravidlem doplnit erb „stanem“. Takový znak je pak označován za „velký“, střední pak je bez pláště a malý může být tvořen jenom základním štítem. Není to striktní pravidlo, variabilita bývá značná.

Poznámka: při popisu štítu jsou pravá a levá strana chápány z pozice imaginárního člověka, který štít zezadu drží, nikoli z pohledu člověka, který se na štít dívá.

Existují státní znaky odlišné od tohoto tvarosloví. Protože neodpovídají pravidlům heraldiky, bývají pro odlišení označovány jako emblémy. Jejich pravzorem byl státní znak Sovětského svazu a od něj odvozené znaky patnácti svazových republik. Po druhé světové válce ho příčinnivě napodobovaly znaky řady evropských zemí v sovětské sféře vlivu – Albánie, Bulharsko, Jugoslávie, Maďarsko, NDR, Rumunsko. Některé postsovětské republiky, jako Bělorusko, Uzbekistán a Tádžikistán tvar nového státního znaku zachovaly, ale nahradily v něm hlavně rudou hvězdu, srp a kladivo řadou jiných prvků. V době již postsovětské takový emblém přijalo mezinárodně neuznávané Podněstří a v letech 2014-2022 samozvaná Luhanská lidová republika na Ukrajině. Mimo Evropu se nachází v severní Koreji, Vietnamu, koneckonců obdobný styl je i v Číně.

Tato studie se soustřeďuje na státní, v některých případech i zemské či městské znaky na platidlech Československa a zemí, s nimiž kdy sousedilo a sousedí, tedy Rakouska, Maďarska, Rumunska (+ Moldavska), Německa, Polska a Sovětského svazu (tedy i Ruské říše, Ruské federace a Ukrajiny).

Tato studie nemá ambice být heraldickou publikací, nicméně se snaží v rozumné míře používat heraldickou terminologii při popisu státních i městských znaků uplatňovaných na papírových platidlech. Proto byly zohledněny i některé připomínky heraldika pana Stanislava Kasíka, kterému za to patří dík.

ČESKOSLOVENSKO

Jak známo, prvními československými papírovými platidly se měly stát poukázky Zemské banky království českého, které byly určeny za prozatímní, náhradní platidla s nuceným oběhem. Zůstaly však ve fázi návrhů a nedostaly se do oběhu, i když nominály 10, 20 a 100 K dospěly až k sériové výrobě. Jejich autorem byl Alfons Mucha. Dalo by se říci, že se mj. stal zakladatelem tradice umisťování státních či zemských znaků na papírová platidla. Nejstarším jeho známým návrhem je lipový věnec se zemskými znaky Čech, Moravy, Slezska a Slovenska z roku 1918, který byl použit na poukázce 100 K a později i na dalších československých platidlech² (jmenovitě na reversu státovky 500 Kč 1919):

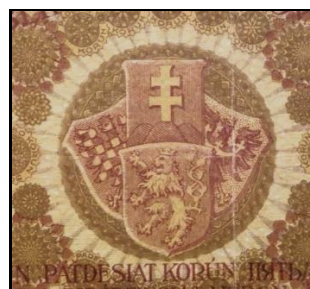
Tyto čtyři zemské znaky umístil v propletených kruzích i na dalších nominálech a dostaly se později i na avers 100 Kč 1919:

U **1. emise státovek** z roku 1919 zatím nelze mluvit o státním znaku, nýbrž o různé konfiguraci zemských znaků či o znaku Čech, symbolizujícím celou republiku.

1 Kč 1919, revers

50 Kč 1919, revers

(tzv. Sdružený znak odboje)

² Vladimír Tomšík a kol.: 100 let česko-slovenské koruny. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018, s. 180

5 Kč 1919, avers

5000 Kč 1919, avers (stejný na 10 Kč)

Státní znaky Republiky Československé – velký, střední a malý – byly totiž zavedeny teprve zákonem č. 252/1920 Sb., ze dne 30. března 1920.

Jejich původní návrh, který vycházel z historických zemských znaků, připravil pracovník archivu ministerstva vnitra Jaroslav Kursa, autorem jejich výtvarné podoby byl malíř a grafik František Kysela.

malý státní znak

střední státní znak

velký státní znak

Na malém státním znaku je na červeném štítu dvouocasý stříbrný lev s korunou nesoucí na hrudi znak Slovenska. Střední státní znak se skládá ze dvou štítů; na středním je český lev, na hlavním čtvrceném štítu jsou zemské znaky, nahoře Slovenska a Podkarpatské Rusi, dole Moravy a Slezska. Velký státní znak tvoří sedm polí symbolizujících Slovensko, Podkarpatskou Rus, Moravu, Slezsko, Těšínsko, Opavu a Ratibořsko, na středním červeném štítu je český lev. Štitonoši jsou dva korunovaní lvi ve zlaté barvě stojící na lipových větvích, dole uprostřed je heslo PRAVDA VÍTĚZÍ.

Řekněme si něco k historickému původu zemských znaků³.

Dvouocasý lev se poprvé objevil roku 1247 na pečetí moravského markraběte Přemysla II. (i na pečetí města Brna). Když tento hodnostář postoupil roku 1253 na pražský trůn jako král Přemysl Otakar II., začal tento symbol používat jako znak království; znakem Českého království zůstal s drobnými úpravami až do roku 1918 a jako znak Čech dodnes.

Šachovaná stříbro-červená orlice na modrém štítě nahradila původního lva a ve 13. století se stala zemským znakem Moravy.

Znak Slezska byl převzat od slezských Piastovců po roce 1335, kdy tato dynastie vymřela a Slezsko se pak roku 1348 stalo jednou z českých korunních zemí. Znak tvoří korunovaná černá orlice na zlatém štítě, s červenou zbrojí a se stříbrným perisoniem,

³ Viz např. czech.wiki/wiki/Vývoj_československých_státních_symbolů

tj. páskou ve formě půlměsíce, zakončenou jetelovými trojlísky a uprostřed zdobenou křížkem.

Znakem Slovenska je červený štít s modrým trojvrším, z něhož vystupuje stříbrný dvojramenný kříž. Jeho historie sahá až do Byzance. V roce 1848 si slovenští revolucionáři přivlastnili znak z levé části znaku Uherska, přičemž změnili barvu trojvrší ze zelené na modrou, aby barvy odpovídaly slovanským barvám červená – modrá – bílá.

Znak bývalé Podkarpatské Rusi byl vytvořen v roce 1920 s ohledem na to být zastoupen na státním znaku republiky. Znak má polcený štít. V pravém modrém poli jsou tři žlutá (zlatá) břevna. V levém poli je hnědý (červený) medvěd stojící směrem ke středu na bílém štítu.

Dalo by se předpokládat, že se uzákoněný státní znak uplatní na **2. emisi státovek**, která začala postupně vycházet právě roku 1920. Ovšem její první nominál – 100 Kč – nese datum 14.1.1920, tedy čtvrt roku před uzákoněním státního znaku. Na jeho aversu je tedy pouze dvouocasý lev. Na reversu 5 Kč 1921, aversu 50 Kč 1922, aversu 10 Kč 1927, aversu 500 Kč 1929 a na podtisku aversu 100 Kč 1931 je též samotný lev, ovšem již se znakem Slovenska na hrudi. Zato na aversu 50 Kč 1929 spatříme velký státní znak vyvedený v červené barvě. Nu a nominály tištěné firmou ABNCo v New Yorku – 5000 Kč 1920 a 1000 Kč 1932 (stejně jako týž nominál z roku 1919) státní znak opomíjejí; nenachází se však ani na 1000 Kč 1934, tištěné v TB NBC Praha.

100 Kč 1920

10 Kč 1927

100 Kč 1931

50 Kč 1929

Protektorát Čechy a Morava

Zákonem č. 222/1939 Sb. byly přijaty státní symboly Protektorátu Čechy a Morava. Je pozoruhodné, že menší znak Protektorátu mohl vyjadřovat kontinuitu s Republikou Československou, lišil se totiž od jejího malého znaku pouze tím, že český lev již pochopitelně nenesl na hrudi slovenský symbol. Nominály vydané v roce 1940 mají znak buď na výrazném místě na reversu (1 K a 5 K) nebo na bílém okraji aversu (50 K a 100 K), přičemž 50 K 1940 má navíc ještě na reversu výrazného lva bez štítu. Všechny další protektorátní nominály, emitované v letech 1941, 1942 a 1944, mají kompletní znak vždy v podtisku na reversu. Protektorátní větší státní znak nebyl na papírových platidlech použit.

1 K 1940

100 K 1940

50 K 1940, revers

20 K 1944

Slovenská republika 1939 – 1945

23. června 1939 byl vyhlášen samostatný Slovenský štát, který přijal i nový státní znak. Zběžný pohled ho od předchozí verze zemského znaku neodliší, k určitým úpravám však došlo. Štít byl zahrocen, ramena kříže byla na koncích rozšířena a trojvrší bylo značně zvýrazněno.

Kromě 100 Ks 1940 se znak nachází na všech nominálech vydaných po dobu trvání klerofašistického režimu. Správná barevnost znaku je dodržena pouze na 20 Ks 1939, 50 Ks 1940, 1000 Ks 1940 (kde je zobrazen na aversu i reversu) a na nevydané 5000 Ks 1944. Charakteristické heraldické prvky však nese státní 20 Ks 1942 – na levém okraji aversu je skromný slovenský znak v šedi, zatímco na podstatné části tiskového obrazce dominuje v podtisku říšskoněmecká orlice – snad vazalský tribut?

20 Ks 1939

1000 Ks 1940, revers

5 Ks 1945

20 Ks 1942

V celé emisi poukázek 1944 vtištěných v Moskvě se státní znak nevyskytuje, stejně jako na 2000 K 1945, obíhající na Slovensku pouhé dva měsíce.

Československá republika 1945 – 1960

V patnácti poválečných letech se obecně a tedy i na papírových platidlech používal pouze malý státní znak (s výjimkou prezidentské standardy, na níž přetrval velký státní znak). Měnovou reformou z 1. listopadu 1945 byla ukončena platnost protektorátních a slovenských platidel a byly dány do oběhu státní vytištěné za války ve Velké Británii, známé jako **londýnská emise**. Na nominálech 20 a 500 Kčs se nachází malý státní znak, na reversu 5 Kčs je český lev se slovenským štítem na hrudi a na reversu 50 Kčs se skví prvorepublikový velký státní znak, který vlastně v době uvedení londýnské emise do oběhu byl již anachronismem, protože 29. června 1945 byla Sovětskému svazu nuceně postoupena Podkarpatská Rus, jejíž zemský znak byl součástí uvedeného velkého státního znaku.

Z londýnské emise:

5 Kč (1945)

50 Kč (1945)

Na nominálech z let **1945 – 1950**, které již byly již tištěny v Praze, bylo zobrazení státních znaků dost různorodé. Na 100 Kčs 1945 byl státní znak na aversu v podtisku, na reversu 1000 Kčs 1945 a na aversu 500 Kčs 1946 ve správné barevnosti, zatímco na 50 Kčs 1948 na aversu je štít v modravé barvě. Lev bez štítu je na aversu 5000 Kčs 1945 v podtisku a na 5 Kčs 1949 na reversu shodně jako na stejném nominálu londýnské emise. Na státních 20 Kčs 1949, 10 Kčs 1950 a 50 Kčs 1950 nebyl státní znak použit.

50 Kčs 1948

5000 Kčs 1945

Na všech nominálech provázejících **měnovou reformu v roce 1953** byl na rubových stranách umístěn heraldický lev, jenom na 50 Kčs se zřejmě jedná o znak včetně štítu. Na 25 Kčs 1958 je pak heraldický lev v podtisku na aversu.

50 Kčs 1953

25 Kčs 1958

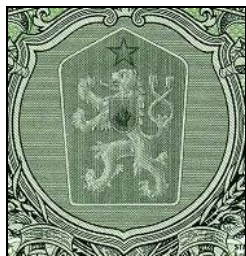
Československá socialistická republika (ČSSR)

11. srpna 1960 byla přijata ústava ČSSR, která stanovila: „*Státní znak Československé socialistické republiky tvoří červený štít tvaru husitské pavězy s pěticípou hvězdou v horní části, na kterém je bílý dvouocasý lev nesoucí na hrudi červený štítek s modrou siluetou Kriváně a vatrou zlaté barvy. Kresba znaku je zlatá*“.

U značné části veřejnosti, ale i u odborníků – heraldiků se tento nový státní znak setkal s nechutí a kritikou. Ta se týkala zásadních pochybení:

- odstranění tradiční zlaté koruny z hlavy lva a její nahrazení rudou hvězdou
- heraldicky nesmyslné začlenění štítu reprezentujícího Slovensko
- užití pavězy jako podkladu státního znaku
- umístění rudé hvězdy v červeném poli, což odporuje heraldické zásadě neumisťovat barvu na barvu stejnou.⁴

A s tímto heraldicky podivným artefaktem se setkáváme na všech nominálech vydaných v letech 1960 – 1989.

5 Kčs 1961

1000 Kčs 1985

V období České a Slovenské federativní republiky, vyhlášené 29. března 1990, se emisní praxe nekonala, takže se s jejím státním znakem na bankovkách nesetkáme.

⁴ Noll, Jiří: Čeští a slovenští prezidenti. Brno, CP Books a.s., 2005, s. 96-97

ČESKÁ REPUBLIKA

Zákon č. 3/1993 Sb. ze 17. prosince 1992 definuje státní znak České republiky:

Velký státní znak tvoří čtvercový štít, v jehož prvním a čtvrtém červeném poli je stříbrný dvouocasý lev ve skoku se zlatou korunou a zlatou zbrojí. Ve druhém modrém poli je stříbrno-červeně šachovaná orlice se zlatou korunou a zlatou zbrojí. Ve třetím zlatém poli je černá orlice se stříbrným půlměsícem zakončeným jetelovými trojlístky a uprostřed s křížkem, se zlatou korunou a červenou zbrojí.

Autorem návrhu i výtvarného provedení velkého i malého státního znaku byl heraldik Jiří Louda.

Malým znakem je český lev s korunou na červeném štítu.

Na reversu všech nominálů vydaných Českou národní bankou od roku 1993 doposud, včetně pamětních bankovek, je umístěn velký státní znak. A na reversu 5000 Kč se nad shlukem pražských architektonických klenotů navíc vznášejí znak města Prahy a malý znak ČR.

5000 Kč 2023, specimen

zdroj: cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/5000-kc

SLOVENSKO

Po rozdělení Československa nemusela samostatná Slovenská republika hledat svůj státní znak; zcela přirozeně využila historický štít s dvouramenným křížem stojícím na trojvrší. Ten je také zobrazen na nominálech emisí Slovenské národní banky.

Slovenská národná banka, 200 Sk 1995

RAKOUSKO

Habsburská monarchie

Habsburská dynastie vládla od roku 1526 bezejmennému soustátí, které se skládalo z dědičných habsburských zemí (Dolní a Horní Rakousy, Korutany, Kraňsko, Štýrsko a Tyrolsko) a dále k němu patřilo Alsasko, Württembersko, Uherské království a země Koruny české. Korunními zeměmi se dále postupně staly Halič (1772), Bukovina (1775) a Sedmíhradsko (1768)⁵.

Nás ovšem zajímá teprve období vlády císařovny Marie Terezie (1740-1780), během něhož bylo zahájeno vydávání papírových platidel.

Na základě císařských patentů Marie Terezie byly v letech 1762 a 1771 vydány první dvě emise bankocedulí a za jejích následovníků další čtyři. Všechny šest emisí vydala v letech 1762 – 1806 Wiener-Stadt-Banco-Wien, tedy Vídeňská městská banka. Je proto pochopitelné, že je na nich zobrazen nikoliv znak habsburské říše, ale znak města Vídně, který byl používán téměř pět století, v letech 1465-1925. Znak tvoří dvouhlavý orel se zlatými nimby a císařskou korunou, který nese na hrudi červený štít se stříbrným heraldickým křížem. Znaky na bankocedulích pochopitelně nejsou v barevném provedení. Pozoruhodná je emise bankocedulí z roku 1806, protože na 10 zl. je kromě znaku Vídně také znak Českého království a na 25 zl. je kromě znaku Vídně také znak Království uherského.

10 zl. 1784

10 zl. 1806

25 zl. 1806

Rakouské císařství 1804 – 1867

Římský císař a arcivévoda rakouský František I. nechtěl rozpadem Svaté říše římské přijít o císařský titul a v roce 1804 se prohlásil rakouským císařem.

Na papírových platidlech císařství se používal státní znak poněkud zjednodušený, protože na malém prostoru vyhrazeném pro státní znak nebylo myslitelné množství bohatých součástí znaku prezentovat. Na onom oficiálním je hlavní částí dvouhlavý císařský orel s korunou (od roku 1815 dokonce trojí) a na hrudi s habsbursko-lotrinským erbem obtočeným řádem zlatého rouna. Orel drží v pravém pařátu meč a žezlo, v levém říšské jablko. Na křídlech a ocasu orla jsou znaky jednotlivých zemí tvořících Rakouské císařství.

⁵ CzWiki>Habsburská monarchie

Vybíráme dále jenom typické a speciální příklady z velkého množství objektů.

Privilegirte Vereinigte Einlösung-und-Tilgungs-Deputation, 100 zl. 1811

Tvůrčí fantazii autorů bankovek se zjevně meze nekladly. Příkladem budiž emise Privilegirte Oesterreichische National – Bank 1.1.1847:

5 zl.

100 zl.

1000 zl.

Autoři emise z let 1848 a 1854 to pojali jinak. Zatímco na nominálech 1 zl. a 2 zl. byl solidně uveden správný státní znak, na 100 zl. spatříme jenom podivně rozdováděného dvouhlavého orla, zato však s heslem císaře Franze Josepha I.: VIRIBUS UNITIS (spojenými silami) na zvlněné stuze; stejný výtvar je i na 5 zl. 1858:

2 zl. 1848

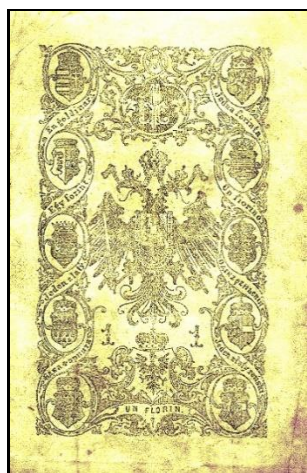

100 zl. 1854

Na výše uvedeném znaku na 5 zl. 1847 nás zaujme, že štít nesou dva gryfové, jejichž výskyt na oficiálním znaku potvrzuje zákon o znaku Rakouského císařství z 13. 5. 1836. V jiném provedení se také objevili na říšských pokladních poukázkách v hodnotě 1000 zl., které vydala 1.1. a 8.10. 1853 K.u.K. Staats-Central-Casse:

Na rubu státovek z roku 1866 byl malý státní znak obklopen znaky korunních zemí:

K.u.K. Staats-Central-Casse, 1 zl. 1866, revers

Rakousko - Uhersko

Na základě rakousko-uherského vyrovnání z února 1867 se z Rakouského císařství stala Rakousko-uherská monarchie. Uzákoněný dualismus měl rovněž za následek přijetí nového státního znaku, který platil až do roku 1915. Dosavadní malý státní znak byl zachován. Střední státní znak tvořil tradičně dvouhlavý orel se znakem habsbursko-lotrinské dynastie na hrudi obtočeným Řádem zlatého rouna, Královským uherským řádem sv. Štěpána a Vojenským řádem Marie Terezie. Na křídlech a ocase orla jsou rozmístěny znaky jednotlivých korunních zemí Rakouska-Uherska. Je pozoruhodné, že čestného umístění na nejvyšších místech se dostalo souběžně znakům Království uherského a Království českého.

Na státovkách pokračující zlatkové měny byl použit jenom malý státní znak, na emisích 1881-1888 byla dána přednost portrétu Franze Josefa I.; na zlatkových bankovkách Rakousko-uherské banky, zřízené roku 1878, státní znak uveden není.

V roce 1892 se měnovou jednotkou se stala koruna (K). Dosavadní zlatková papírová platidla však dále obíhala a byla stahována postupně. První bankovky korunové měny byly vydány teprve v roce 1900. Dualita státu se na nich i dalších emisích projevila tak, že avers byl „rakouský“, tedy že měl německý text a nesl rakouský znak, zatímco na reversu byl maďarský text a znak Království uherského, jinak byly ve většině případů obě strany výtvarně shodné.

50 K 1902, znaky na aversu a reversu

1000 K 1902, znaky na aversu a reversu

V roce 1915 došlo k novým změnám státních znaků. Ani malý ani velký státní znak Rakouska-Uherska se na bankovkách neobjevily, pouze zvlášť malý znak Rakouska a malý znak Uherska.

Na malém znaku Rakouska se změnil pouze štít na hrudi orla, je červený se stříbrným břevnem, na malém znaku Uherska přibyl do paty štítu znak Fiume (Rijeky).

Podíváme-li se však na nominály 1 K, 2 K a 5 K z let 1916-1918, všimneme si, že je na nich nový rakouský znak.

1 K 1916, spodní část aversu se znaky

Republika Rakousko

V letech 1919-1934 tvořila státní znak Rakouska černá orlice se zlatou zděnou korunou, na hrudi nesla červený štít se stříbrným břevnem, v pravém pařátu třímala zlatý srp, v levém zlaté kladivo.

Na bankovkách Rakouské národní banky není státní znak zobrazen ve skutečných barvách, proto na reprodukci nemusí detaily vyniknout.

1,000.000 K 1924

10 šilinků 1925

Po anšlusu v roce 1938 bylo Rakousko až do konce 2. světové války součástí německé Třetí říše, vlastní platidla nevydávalo.

1.5.1945 byl přijat zákon, který stanovil, že státním znakem bude onen předválečný, k němuž bude na nohy orlice přidán roztržený stříbrný řetěz jako výraz osvobození od fašismu. Zatímco na emisích Rakouské národní banky z let 1965-1970 nalezneme znak v rámci tiskového obrazce na reversu, na emisích 1982-1988 se nachází ve svérázném výtvarném pojetí na bílém okraji vlevo nahoře na aversu a na emisi 1997 uvnitř tiskového obrazu aversu.

500 šilinků 1965

100 šilinků 1984

500 šilinků 1997

Éra rakouských bankovek a tím i použití rakouského státního znaku na papírových platidlech skončila přijetím eura 1. ledna 2002. Tento krok byl zcela aktivní, protože v soutěži na design eura zvítězil návrh Roberta Kaliny z Rakouské národní banky. Na eurobankovkách se pochopitelně státní znaky nepoužívají.

MAĎARSKO

Protože jsou dějiny Uherska v epoše zahájené vydáváním papírových platidel v habsburské říši do roku 1918 součástí dějin právě habsburské říše, zbývá se v této době zastavit jenom u revoluce 1848-1849 a u jedné emise z doby 1. světové války

Uherská revoluční vláda.

Dalo by se předpokládat, že na papírových platidlech vydávaných touto vládou se uplatní tzv. Kossuthův znak. Jeho renesanční tvar upomíná rytířské brnění tím, že má obloukovité výkroje po stranách a na vrcholu; jinak navazuje na znak Království uherského; je polcený, pravou část tvoří střídavě červené a stříbrné pruhy, levou pak zelené trojvrší se zlatou korunkou, z níž vystupuje stříbrný dvojramenný kříž.

Přestože šlo o republikánský režim (Lajos Kossuth vyhlásil 14.4.1849 samostatnou Maďarskou republiku), na platidlech emitovaných v revoluční době se nicméně většinou uplatnil původní znak Uherského království s korunou sv. Štěpána.

Prvními platidly revoluce byly zúročitelné poukázky – „Kamatos utalvány“. Na reprodukcích jejich 3. emise z roku 1848 se autorovi podařilo identifikovat suchou pečeť se znakem:

suchá pečeť na aversu 50 forintů 1848

Státní znaky v různém provedení jsou zobrazeny na bankovkách Maďarské obchodní banky /1/, státovkách ministerstva financí /2 a 4/ či pokladničních poukázkách Obranného výboru Národní armády /3/. Kossuthův znak se přece jenom uplatnil, i když „umělecky ztvárněný“, na poslední z reprodukcí:

1/ 2 forintů 1848

2/ 100 forintů 1848

3/ 15 kr. 1849

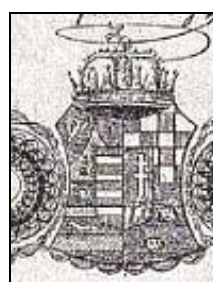

4/ 2 pengő forintů 1849

Státní znaky nechyběly ani na emisích tištěných ve Spojených státech, když po potlačení revoluce byl Lajos Kossuth nucen uchýlit se do emigrace. Na dolarových nominálech se ujal Kossuthův znak.

Nezávislá maďarská vláda, 5 dolarů 1852

Min. financí, 1 forint (1860-61)

První světová válka

V roce 1914 vydala Maďarská královská válečná zápůjční banka emisi 250 K, 2.000 K a 10.000 K s portrétem princezny Zity nesoucí uherskou korunu; na bankovkách je použit velký znak Uherska z let 1914-1918, který se skládá ze štítu, na němž jsou znaky zemí Království uherského, na vrcholu je svatoštěpánská koruna a jako štítonoši dva zlatí andělé.

250 K 1914

První Maďarská republika

Revoluční převrat v uherské části monarchie v říjnu 1918 dal vzniknout republice. Stejně jako v dalších nástupnických státech Rakouska-Uherska došlo k razítkování či kolkování obíhajících bankovek RUB. V Maďarsku byly na straně s maďarským textem přetiskovány razítkem, v jehož středu byl uherský znak, štít bez koruny.

přetisk na 20 K 1913

Krátkou epizodou byla Maďarská republika rad, která trvala od 21. března do 1 srpna 1919. Komunisté zrušili všechny státní symboly a funkci státního znaku převzala rudá hvězda. V dané době byly dotiskovány některé série nominálů RUB, které platily pouze v tomto dočasném státním útvaru. Nicméně i na některých těchto nominálech jsou v podtisku zachovány původní znaky, např. na 1 K vedle sebe znak Rakouska a znak Uherska a rudá hvězda se neuplatnila.

Horthyovské Maďarsko

Po porážce Maďarské republiky rad bylo obnoveno království, v jeho čele stál Miklós Horthy jako regent. V letech 1920-1944 používalo státní znak, který je i znakem dnešního Maďarska, a který je totožný s malým znakem Uherska z let 1867-1915; v horthyovském období byl však navíc obklopený dvěma ratolestmi.

Na státovkách emise 1920 a 1922 však vidíme znak s ratolestmi pouze na 5 K 1920, ostatní nominály se musely bez ratolestí obejít, stejně jako na další emisi z roku 1923.

5 K 1920

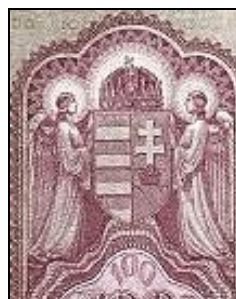
25.000 K 1922

Podobně jako ministerstvo financí postupovala i Maďarská národní banka. Zatímco na jejích třech emisích z roku 1919 nebyl státní znak uplatněn, na dalších emisích byl u nižších nominálů použit starý znak, na 100 pengö 1926 i 1000 pengö 1927 je již znak s ratolestmi a na 100 pengö z emise 1928-1932 dokonce znak s andělskými štítonoši.

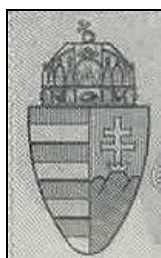

100 pengö 1926

100 pengö 1930

Na emisi 1938 byl uherský znak upraven tak, že štít se směrem dolů zužuje:

20 pengö 1938

Fašistické seskupení Šípové kříže mělo vlastní znak; z uherského znaku vystřelují zelené šipky nahoru a dolů, vlevo a vpravo. Nicméně na nominálech vydaných Szálasiho vládou v letech 1944-1945 nebyl uplatněn; přetisky se zeleným křížem na bankovkách, které byly v té době v oběhu, zůstaly jen ve stádiu návrhu⁶.

Znaky zůstaly tradiční na nových emisích původních 100 pengö z roku 1936 a 10 pengö z roku 1936; na 100 pengö 1943 byl dokonce znak s ratolestmi a na 1000 pengö 1943 znak s andělskými štítonoši.

Poválečná hyperinflace

V letech 1945-1946, kdy Maďarsko zasáhla hyperinflace, se na bankovkách lze setkat opět s nesystematickým výskytem již výše zmíněných typů státního znaku a na nejvyšších nominálech ani žádný znak nebyl prezentován. Tím nejvyšším byla 1 miliarda B.Pengö, což převedeno na samotné pengö je číslo s 21 nulami. Proto bylo nutno přistoupit k měnové reformě a novou měnovou jednotkou se stal forint.

---

⁶ Jan Bajer: Maďarsko. Katalog papírových platidel 1848-1849, 1918-1971. Praha, KSPP ČNS 1972, s. 47

Forintová měna 1946-1947

Na bankovkách nové měny byl uplatněn „Kossuthův“ znak.

10 forintů 3.6.1946

10 forintů 1947

Maďarská lidová republika

15.8.1949 byla vyhlášena Maďarská lidová republika. Ta přijala nový státní znak - emblém podle sovětského vzoru, jak se stalo zvykem i u dalších sovětských satelitů.

Znak měl ve středu na modrém pozadí zkřížený zlatý klas a kladivo pod velkou rudou pěticípou hvězdou, ze které vycházely zlaté paprsky. Kolem byl věnec z obilných klasů, který byl v dolní části převázán stuhou v maďarských národních barvách. Podle Mátyáse Rákosiho, který se kumulací funkcí stal vůdcem státu, se mu říkalo Rákosiho znak.

Když byl v roce 1956 Rákosi odstaven ze všech funkcí, novým vládcem Maďarska se stal János Kádár. A v roce 1957 přijatému novému státnímu znaku se logicky říkalo Kádárův znak. Jeho štít byl dělený na tři vodorovné pruhy v barvách státní vlajky – červený, bílý a zelený. Nad štítem byla rudá pěticípá zlatě lemovaná hvězda, ze které vycházely zlaté paprsky. Kolem byly zlaté obilné klasy ovínuté na jedné straně stuhou v národních barvách a na druhé straně rudou stuhou.

Oba znaky se v příslušném období uplatňovaly na emisích Maďarské národní banky.

20 forintů 1949

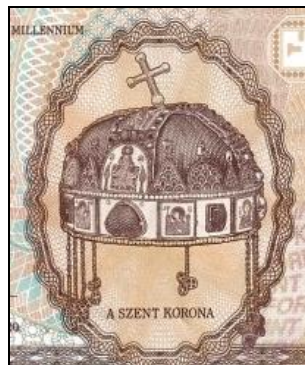

20 forintů 1965

Třetí Maďarská republika

23. října 1989 byla slavnostně vyhlášena Maďarská republika a přijata nová ústava a 3. července 1990 byl přijat nový státní znak. Ve skutečnosti není nový, protože je shodný s malým znakem Uherska z let 1867-1915. Maďarská republika se rozhodně

neváhá hlásit ke svým historickým kořenům, jak dokládá i pamětní bankovka 2000 forintů vydaná k bimiléniu. Nalézá se na ní nejen státní znak, ale i rozměrný obraz koruny sv. Štěpána:

RUMUNSKO

Valašsko, Moldavsko

Rumunský revoluční výbor v tehdejší samostatném Valašském knížectví vydal v roce 1853 výpůjční poukázku znějící na 10 dukátů. Na aversu (revers zůstal nepotřetěný) nahoře se nachází jako znak knížectví černá orlice se zlatým křížkem v zobáku. Platidlo se však nedostalo do oběhu.

Stejný osud potkal i v sousedním Moldavském knížectví bankovky vydané Moldavskou národní bankou v roce 1856: 100 lei / 100 piastrů a 100 lei / 3 dukáty. Je na nich zobrazen velký znak. Na červeno-modrém štítu je stříbrná hlava zobra, nad ní šestihrotá stříbrná hvězda. Na štítu je knížecí koruna, jako štítonoši jsou dva delfíni. Vše je umístěno na hermelínovém plášti završeném zlatou knížecí korunou.

Valašsko, 10 dukátů 1853

Moldavsko, 3 dukáty / 100 lei 1856

Rumunská spojená knížectví

V roce 1858 se spojila obě knížectví s rumunsky hovořícím obyvatelstvem – Moldavsko a Valašsko. V roce 1867 byl knížetem zvolen Carol I. z německého rodu Hohenzollern-Sigmaringen. V roce 1877 získalo Rumunsko plnou nezávislost na Osmanské říši a v témže roce vydalo svá první papírová platidla – hypotéční listy.

Znak v roce 1877 tvořil čtvrcený renesančně vykrojený štít; v prvním, modrém poli byla zlatá valašská orlice, vpravo od ní slunce; v druhém, červeném poli byla moldavská černá hlava zubra, vlevo od ní půlměsíc; ve třetím, červeném poli byl zlatý lev stojící na zadních nohou na zlaté koruně a držící v předních tlapách zlatou hvězdu symbolizující Olténii; ve čtvrtém, modrém poli byli dva zlatí delfíni hlavou dolů symbolizující Dobrudžu; uprostřed byl stříbrno-černě čtvrcený štítek rodu Hohenzollernů. Štítonoši byli dva zlatí lvi. Pod štítem byla modrá stuha s heslem NIHIL SINE DEO (Nic bez Boha) a na ní zavěšen řád Rumunské hvězdy. Celý tento výjev byl umístěn na hermelínový plášť pod knížecí korunou.

Výjev bez hermelínového pláště tvořil malý státní znak.

Velký a malý znak na hypotéčních listech 1877:

100 lei

500 lei

Rumunské království

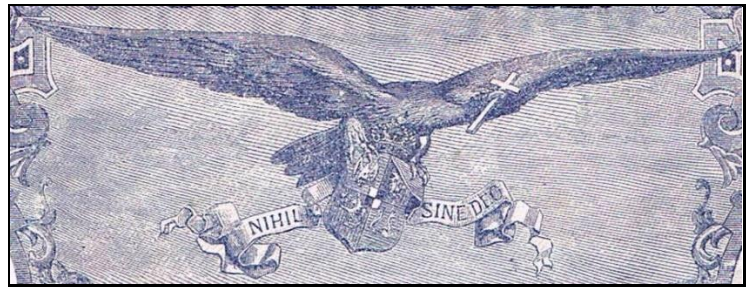
26.3.1881 se Rumunsko stalo královstvím, státní znak platný za knížecí éry si ponechalo. Ve stejném roce zahájila Rumunská národní banka vydávání nominálů 20, 100 a 1000 lei. Na těchto nominálech se až do roku 1921 znaky vyskytují ve dvou podobách: velký pouze na 20 lei emise 1896-1908 ve stejném provedení jako na 100 lei 1877 až na to, že jej v pařátech třímá orlice; malý tvořený jen štítem s korunou.

20 lei 1.5.1908

Na 20 lei 3. typu (1909-1939) je na aversu malý znak; na reversu jej v pařátech drží orlice, která má v zobáku zlatý kříž, což už je předzvěstí příštích heraldických změn a za štítem je na stuze heslo (heraldici používají i pojem „motto“) NIHIL SINE DEO.

20 lei 1913, avers a revers

Za první světové války muselo Rumunsko řešit nedostatek drobného oběživa a Rumunská národní banka navzdory svému statutu začala vydávat nominály 1 leu, 2 lei a 5 lei. Na všech těchto nominálech je znak ve tvaru štítu s korunou, dvěma lvy jako štítonoši a stuhou s tradičním heslem.

Znaky jsou umístěny: u 1 leu na reversu nahoře uprostřed, u 2 lei na reversu uprostřed dole, u 5 lei na aversu napravo nahoře.

1 leu 1915

2 lei 1915

5 lei 1914

Pokračující problémy v peněžním si v roce 1917 vynutily emisi subjednotkových nominálů 10, 25 a 50 bani; emitentem bylo Ministerstvo financí. Státní znak byl umístěn na reversu, na každém nominálu se v nuancích lišil.

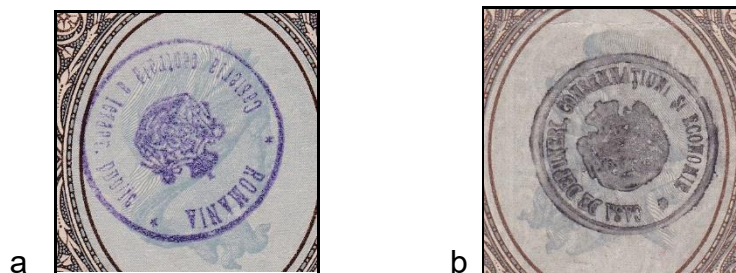

Velké Rumunsko

Po první světové válce se Rumunsko rozšířilo o další území obývaná rumunsky hovořícím obyvatelstvem – Sedmihradsko, Bukovinu, část Banátu, Besarábii a jižní Dobrudžu. Sjednocené Rumunsko se muselo vyrovnat jednak s důsledky německé okupace, mj. i s oběhem osmi nominálů okupačních bankovek, v roce 1917 formálně vydaných Rumunskou všeobecnou bankou (BGR), jednak s bankovkami RUB obíhajícími na územích pod bývalou rakousko-uherskou správou.

Pro legalizaci jejich dalšího dočasného oběhu byla všechna tato platidla po předložení ručně razítkována různými institucemi. Na razítkách těchto institucí, ale ne všech, byl uprostřed kompletní velký státní znak.

V případě bankovek BGR to byla razítka Ministerstva financí s opisem „ROMANIA. Casieria centrală a tezaur. public“, spořitelny s opisem „CASA DE DEPUNERI, CONSEMNAȚIUNI ȘI ECONOMII“ a některých finančních úřadů a daňových výběrčí (byly i případy, že někteří daňoví výběrčí měli razítko uprostřed se včelkou namísto státního znaku).

razítka na 1000 lei BGR; a) Ministerstva financí, b) spořitelny

V případě bankovek RUB byl kolem státního znaku opis „*ROMANIA* TIMBRU SPECIAL“. Na těch, které použila rumunská armáda při protimaďarském tažení, byla razítka různých vojenských formací s velkým státním znakem a s názvem příslušné jednotky v opisu, některé jednotky však měly razítko s malým státním znakem.

razítko oficiální a tří vojenských jednotek

Problém unifikace měny hodlalo řešit Ministerstvo financí tak, že zadalo u American Bank Note Company výrobu emise státovek v hodnotách 10, 50, 200 a 2000 lei. Zůstalo však pouze u vytištění specimenů této tzv. „Ferdinandovy emise“, nepochybně kvůli zásahu Rumunské národní banky, která hájila svoje emisní právo. Všechny tyto nevydané státovky mají jednotný design zahrnující i umístění středního státního znaku uprostřed spodní části aversu.

Ferdinandova emise, znak na 2000 lei

Nový státní útvar musel vzít v potaz i symboliku připojených území. Proto byl v červnu 1921 přijat nový státní znak a to jak velký, tak i střední a malý. Platil až do roku 1947.

Velký znak nebyl na bankovkách použit, zatímco střední a malý znak došly hojného použití.

Střední znak sestával z modrého štítu se zlatou korunovanou orlicí, držící v zobáku zlatý kříž, v pravém pařátu stříbrný meč se zlatým jílcem a v levém zlaté žezlo. Na hrudi nesla orlice čtvrcený štít. V prvním, modrém poli byla zlatá orlice s červenou zbrojí, držící v zobáku zlatý kříž, napravo od hlavy měla zlaté slunce, nalevo zlatý půlměsíc (Valašsko). Ve druhém, červeném poli byla černá zubří hlava mezi zlatou růží a zlatým půlměsícem, mající mezi rohy zlatou pětihroutou hvězdu (Moldavsko). Ve třetím, červeném poli byl zlatý most se dvěma oblouky nad modrou vodou, z něhož vyrůstá zlatý lev (Banát). Ve čtvrtém, modrém poli (Sedmihradsko) byla na zlatém poli černá orlice se zlatým zobákem, napravo od hlavy měla zlaté slunce, nalevo stříbrný půlměsíc. Pod orlicí bylo břevno, pod ním sedm červených hradů. Mezi třetí a čtvrté pole bylo vsunuto modré pole se dvěma zlatými delfíny hlavami dolů, hřbety k sobě. Doprostřed štítu byl umístěn stříbrně-černý štítek. Na štít byla položena stříbrná, královská koruna podšitá červeným sametem, za štítem byl korunovaný rumunský královský řád, pod nímž byla světle modrá stuha se zlatým mottem NIHIL SINE DEO. Štítonoši byli opět dva zlatí lvi s červenou zbrojí. Malý znak byl bez štítonošů, stuhy a řádu⁷.

střední znak na 1000 lei 1934

malý znak na 100 lei 1934

⁷ https://cs.wikipedia.org/wiki/Státní_znak_Rumunska

Okupační platidla za 2. světové války

Pro účely peněžního oběhu na okupované Transnistrii byla zřízena emisní instituce INFINEX, která vydala emisi úvěrových poukázek o šesti nominálech od 1 do 1200 lei. Na jejich aversu byl uplatněn zjednodušený znak představující orlici. Emise nesměla být dána do oběhu.

orlice na poukázce 120 lei

Rudá armáda po průniku na území Rumunska na jaře 1944 dala do nuceného oběhu peněžní poukázky v sedmi nominálech od 5 do 5000 lei, jejichž emitentem bylo Velitelství Rudé armády. Žádný státní znak se na nich nevyskytuje.

Rumunsko v éře socialismu

Rumunský král Mihai I. byl 30. prosince 1947 donucen k abdikaci a týž den byla vyhlášena **Rumunská lidová republika**. Jejím státním znakem se stal emblém, jehož vzorem byl samozřejmě znak SSSR. Byla na něm krajina s ropnou věží, lesem a horami, nad nimiž zářilo zlaté slunce. Tento výjev obepínal věnec z obilných klasů obepnutý stuhou v rumunských národních barvách a na ní zkratka názvu státu RPR.

V srpnu 1965 byla přijata nová ústava, která změnila název státu na **Rumunská socialistická republika** a byl také pozměněn státní znak. Nad sluncem přibyla rudá pěticípá hvězda a na stuze se zkratka RPR změnila na nápis REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA.

1000 lei 1948

5 lei 1966

Po pádu komunistického režimu došlo ke změnám jak v politické a ekonomické oblasti, tak i v nové symbolice. V roce 1990 byl přijat původní název státu Rumunsko (România) bez přívlastků. Teprve 24. září 1992 byl přijat nový znak.

Znak se skládá z modrého štítu, na kterém je zlatá orlice se zlatým křížkem v červeném zobáku, v pravém pařátu třímá meč, v levém palcát. Na hrudi má umístěn štít s pěti poli, která představují rumunské historické země: Valašsko – na modrém štítu zlatá orlice se zlatým křížkem v zobáku, v rozích zlaté slunce a půlměsíc; Moldavsko

– na červeném štítu hlava zubra, vedle ní stříbrná růže a stříbrný měsíc, nad ní zlatá pětihraná hvězda; Banát – na červeném štítu zlatý lev s mečem na zlatém mostě přes modrou řeku; Sedmihradsko – na štítku horizontálně děleném břevnem v horní modré části černá orlice, vedle ní zlaté slunce a stříbrný měsíc, pod břevnem na zlatém poli sedm červených hradů; mezi dvě dolní pole vsunut znak Dobrudži – na modrém štítu svisle dva zlatí delfíni hlavami dolů.

V roce 2018 byl státní znak doplněn o ocelovou korunu na hlavu orlice. Bankovky s datem 2005 nesoucí znak z roku 1992 zůstávají nadále v oběhu paralelně s jejich novými emisemi s datem *1 ianuarie 1918*.

5 lei 2005

5 lei 2018

20 lei 2021

MOLDAVSKÁ REPUBLIKA

Území dnešní Moldavské republiky bývalo součástí Moldavského knížectví. Tehdejší provincie Besarábie však sahala ještě na jih až k dunajské deltě. Území na jih od Moldavské republiky je nyní součástí Ukrajiny. V době, kdy Československá republika ve své nejuvýchodnější části sousedila s Rumunskem, byla Besarábie součástí rumunského království (až do roku 1944).

Moldavským erbovním symbolem je hlava zubra s hvězdou mezi rohy.

Za doby ruské okupace platila na území samozřejmě ruská měna, v letech 1919-1944 samozřejmě rumunská měna, v letech 1944-1990 sovětská měna.

Teprve rozpadem SSSR někdejší Moldavská SSR získala samostatnost a stala se Moldavskou republikou se všemi atributy suverenity včetně státního znaku a vlastní měny.

Státní znak Moldavské republiky tvoří zlatá orlice se zlatým křížkem v zobáku, držící v pařátech olivovou ratolest a palcát. Na červeno-modrém hrudním štítku je zlatá hlava zubra se zlatou osmihroutou hvězdou mezi rohy a po stranách stříbrnou hvězdou a půlměsícem.

Na všech emisích Moldavské národní banky (*Banca Națională a Moldovei*) je tento tvar státního znaku dodržen (kromě barev ovšem).

10 lei 1992

500 lei 2015

NĚMECKO

Na území dnešního Německa existovalo až do roku 1871 množství drobných státních útvarů, většinou „minimonarchií“, tedy království, velkovévodství, vévodství, kurfiřtství, knížectví, hrabství, ale také hansovních či svobodných měst. Popatříme-li na jejich rodové erby a státní znaky, zmocní se nás dojem, jako by všechny pocházely od stejného autora, pilného heraldika, který neuctivě řečeno je sázel jeden za druhým „jako Baťa cvičky“ anebo ten první měl zdatné následovníky, opisovače a kopisty. Téměř všechny tyto státní útvary měly vlastní emisní politiku, i když mnohdy byly jejich počiny v tomto ohledu velice skrovné⁸.

Dále jsou uváděny v abecedním pořadí ty, na jejichž nominálech jsou umístěny státní znaky.

Anhaltsko

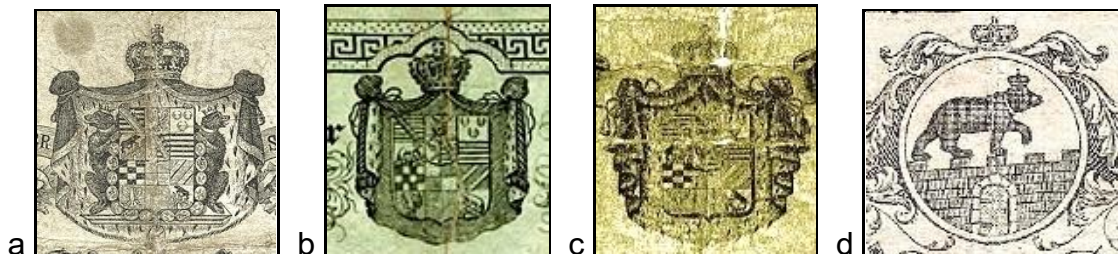
Tři anhaltská knížectví, v nichž vládli bratři z dynastie Askánců, povýšil Napoleon v roce 1806 na vévodství – Anhalt - Dessau, Anhalt - Cöthen, Anhalt – Bernburg. Po vymření rodových linií v roce 1848 v Cöthenu a v roce 1863 v Bernburgu připadla vždy tamější území k vévodství Anthalt – Dessau a to se v letech 1836 - 1918 nazývalo jednoduše Vévodství anhaltské.

Znak Vévodství anhaltského je přebohatý na detaily. Základem je štít, na kterém je jedenáct polí se znaky vévodství, hrabství a panství pod vládou Askánců, na hraně štítu je sedm rytířských přilbic s korunami, po stranách jsou jako štítonoši dva hnědí medvědi stojící na zadních nohou a s odvrácenými hlavami směrem ven. Vše je podloženo hermelínovým pláštěm vrcholcím zlatým stanem s korunou, což je charakteristické pro velké znaky, proto to již u dalších znaků nebudu zmiňovat.

---

⁸ viz Zdeněk Kutina: Měnové země Evropy s vlastními papírovými platidly. Praha 2020, <https://papirova-platidla.webnode.cz>

Všechna tři anhaltská vévodství realizovala sporadickou emisní činnost. Na jejich nominálech je většinou použit výše popsaný znak, někdy v podobě, kterou by bylo možno chápat jako menší znak, v jednom případě i „provinční“.

a/ Herzoglich Anhaltische Staats-Schulden-Verwaltung, Dessau, 1 thaler courant 1861

b/ Anhalt-Cöthen, 1 thaler courant 1829

c/ Herzoglich Anhaltische Staats-Ministerium (Bernburg), 1 thaler courant 1859

d/ Anhalt-Cöthen-Bernburger Eisenbahn-Gesellschaft, 1 thaler courant 1845

Anhalt-Dessauische Landesbank, 5 thaler courant 1864

znak na nominálech sjednoceného Vévodství anhaltského

Baden

Bádenské kurfiřtství bylo v roce 1806 povýšeno na velkovévodství a jako všechny další německé ministátečky se v roce 1871 stalo součástí Německé říše. Pokud překročíme tuto etapu, pak si připomeňme, že v roce 1918 byla vyhlášena Bádenská republika jako součást Výmarské republiky, která trvala do roku 1933.

Malý znak Bádenského velkovévodství, který se jedině na jeho papírových platidlech vyskytl, tvoří zlatý štít s červeným šikmým břevnem. Jako štítonoši jsou dva od štítu odvrácení korunovaní stříbrní gryfové.

Ukázky znaků z nominálů Badische Bank od sebe dělí přes půl století:

10 gulden 1870

500 marek 1922

Bavorské království

Vzniklo jako nástupce Bavorského kurfiřtství po pádu Svaté říše římské v roce 1806. Existovalo do roku 1918, kdy byl vyhlášen Svobodný stát Bavorsko.

Státní znak Bavorského království tvoří čtvrcený štít. V horním pravém poli je zlatý lev na černém podkladu, v levém horním poli jsou tzv. francké hrábě, tři bílé hroty na červeném pozadí, v pravém dolním poli je na šikmých střídavě červeno-stříbrných pruzích svíse zlatý kůl, v levém dolním poli je modrý panter na stříbrném podkladu, srdeční štítek uprostřed je stříbrná a modrá routa. Pod štítem jsou zavěšeny čtyři řetězy s řády. Většina znaků souvisí s rodem Wittelsbachů. Jako štítonoši jsou dva zlatí lvi, nad štítem je umístěna koruna. Pod štítem jsou zavěšeny tři řetězy s řády.

Menší znak – bez hermelínu a řádů – byl umístěn pouze na emisi Královského Bavorského státního uměřovacího úřadu z roku 1866:

Brémy

V roce 1806 získaly Brémy statut svobodného hansovního města.

Městský znak sestával z červeného renesančního štítu, na kterém je diagonálně uložený stříbrný klíč. Nad štítem se vznáší koruna, štítonoši jsou zlatí lvi.

Městský znak byl použit na nominálech Brémské banky

Die Bremer Bank, 10 thaler courant 1870

Brunšvik

Brunšvické vévodství vzniklo jako nástupce Brunšvicko-wolfenbüttelského knížectví na Vídeňském kongresu v roce 1815. Jeho znakem byl polcený štít nesoucí v každém poli znak obou součástí původních knížectví. Na červeném oválu kolem štítu je motto

IMMOTA FIDES („pevná víra“), ovál je završený korunou, jako štítonoši jsou dva korunovaní zlatí lvi; na modré stuze pod štítem je další motto NEC ASPERA TERRENT („nepřízeň osudu nás neodstraší“). Pod stuhou je zavěšen řád. Menší znak je bez štítonošů a modré stuhy

a/

b/ menší znak

a/ Herzoglich Braunschweig-Lüneburgische Leihhaus-Commission, 5 thaler courant 1842

b/ Herzoglich Braunschweig-Lüneburgisches Finanz-Collegium, 1 thaler courant 1858

Frankfurt nad Mohanem

V roce 1220 se stal Frankfurt svobodným říšským městem. Po různých dějinných peripetiích a epizodní existenci Frankfurtského velkovévodství v letech 1810-1813 byl obnoven statut Frankfurtu jako svobodného města.

Znakem Frankfurtu je červený štít, na němž je stříbrná korunovaná orlice. Tento znak byl v upraveném tvaru použit na některých platidlech („Rechnei-Schein“) emisní instituce *Rechnei-und Renten-Amt der Freien Stadt Frankfurt* v letech 1826-1854.

500 gulden 1853

Hannover

Německá hannoverská dynastie vládla v letech 1714-1901 v Británii. Když v roce 1814 rozhodnutím Vídeňského kongresu vzniklo Hannoverské království, stanul na jeho stolci britský král. V roce 1866 v důsledku porážky Německého spolku Pruskem byl britský král zbaven trůnu a Hannoversko se stalo pouhou pruskou provincií.

Znak Hannoverského království tvoří čtvrcený štít, na jehož 1. a 4. poli je znak Plantagenetů (Anglie), na 2. poli Stuartovců (Skotska), na 3. poli Irska; uprostřed menší

štít, vše završeno královskou korunou; kolem štítu je červená stuha nesoucí motto NUNQUAM RETRORSUM („nikdy zpět“); štítonoši jsou zlatý lev s korunou a bílý jednorozec; dole zvlněná stuha s mottem SUSPICERE ET FINIRE („obdivovat a dokončit“).

Uvádí se také přímo znak krále Spojeného království Velké Británie a Irska a Hannoveru v 19. století, který se od výše uvedeného popisu liší tím, že kolem štítu v oblém tvaru je modrá stuha s mottem (tentokrát v středověké angloromanštině) HONI.SOIT.QUI.MAL.Y.PENSE („hanba tomu, kdo smýšlí špatně“) - což bylo motto britského rytířského Podvazkového řádu - a na dolní stuze francouzsky motto DIEU ET MON DROIT („Bůh a moje právo“).

Je pak ale s podivem zjištění, že hannoverské emisní instituce ignorovaly na papírových platidlech státní znak, ale použily jednou znak města s hradební branou, jindy zase s bílým koněm (jeden z britských symbolů) vždy s dvěma lvy jako štítonoši. Poslední ukázka je z doby, kdy Hannoverko již bylo pruskou provincií.

a/ Magistrat der Königlichen Residenzstadt Hannover, 1 thaler 1846

b/ Hannoversche Bank, 20 thaler courant 1857

c/ Magistrat und Bürgervorsteher der Königlichen Residenzstadt Hannover, 100 marek 1874

Hessen – Darmstadt

Napoleon povýšil někdejší lankrabství v roce 1806 na Velkovévodství Hessensko – Darmstadtsko.

Státní znak velkovévodství tvořil modrý štít, na němž stál stříbrno-červeně pruhovaný lev s korunou, třímající meč; štít byl završen korunou; jako štítonoši dva korunovaní zlatí lvi; na stuze dole motto GOTT EHRE VATERLAND („Bůh – čest - vlast“).

Na platidlech velkovévodství byl uplatněn menší znak, bez pláště a stuhy s mottem.

Grossherzogl. Hessische Staatsschulden-Tilgungscasse, 50 gulden 1865

Hessen - Homburg

Hessensko - hamburské lankrabství bylo v roce 1806 připojeno k Velkovévodství Hessensko – Darmstadtsko, v roce 1815 se osamostatnilo; v roce 1866 bylo pohlceno Pruskem.

Velký znak lankrabství tvořil štít dělený na šest polí – erbů, uprostřed překrytý štítem, hessenským znakem bílo-červeně pruhovaného korunovaného lva, štítonoši dva zlatí korunovaní lvi.

Na emisi Landgräflich Hessische concessionirte Landesbank, Homburg je použit malý znak – štít se lvem.

10 gulden 1855

Hessen – Kassel

Hessensko – kasselské lankrabství povýšil Napoleon v roce 1803 na říšské kurfiřství (též zvané Kurhessen), v roce 1806 se stalo součástí Vestfálského království, v roce 1815 bylo po Napoleonově porážce obnoveno jako stát.

Velký znak lankrabství byl totožný s velkým znakem Hessensko – hamburského lankrabství. Menší znak bez pláště nesou nominály KURFÜRSTLICH HESSISCHE DIRECTION DER HAUPT-STAATS-KASSE. Původ znaku s rohem hojnosti na štítu na bankovkách Kurhessische Lei- und Commerzbank, Kassel se mi nepodařilo vypátrat.

státovka 5 thaler courant 1848

bankovka 10 thaler 1855

Meklenbursko

Obě dvě rodově svázaná vévodství Meklenburg – Schwerin (Meklenbursko – Zvěřínsko) a Meklenburg – Strelitz (Meklenbursko – Střelicko) byla v roce 1815 povýšena na velkovévodství.

Obě vévodství mají obdobné velké znaky, lišící se jenom počtem polí středového štítu, která tvoří erby dominií jejich státu (vévodství, knížectví, hrabství, panství). Tyto znaky shodně nesou štítonoši černý býk a zlatý gryf

Uváděné příklady státních znaků jsou na platidlech emitentů velkovévodství; v případě Schwerinu a/ Großherzoglich Mecklenburgische Finanz-Ministerium, v případě Strelitzu b/ Großherzoglich Mecklenburgische Finanz-Commission

a/

50 thaler courant 1870

b/

25 thaler courant 1869

Nasavsko

Spojením dvou nasavských hrabství vzniklo v roce 1806 Nasavské vévodství.

Znak vévodství tvoří štít složený ze šestnácti polí – erbů vlastněných dominií, přes něj je uprostřed modrý štít se zlatým korunovaným lvem – nasavský erb. Na velkém znaku nesou tento štít dva zlatí lvi jako štítonoši.

Herzoglich Nassauische Landes-Credit-Casse, 5 gulden 1847

Oldenbursko

Oldenburské vévodství připojil Napoleon v roce 1810 k Francii. Po Napoleonově pádu získalo zpět samostatnost a v roce 1815 bylo povýšeno na velkovévodství.

Velký znak velkovévodství tvoří štít dělený na šest polí s erby; střední štít je dělený na pět polí s erby, završený korunou.

Na emisi státovek z roku 1869 je zobrazen menší znak.

Grossherzoglich Oldenburgisches Staatsministerium, 5 thaler 1869

Poznaňské velkovévodství

Poznaňské velkovévodství vzniklo v důsledku rozpadu varšavského knížectví v roce 1815. Po roce 1848 bylo plně připojeno k Prusku jako provincie Posen.

Znakem provincie Posen je stříbrná královská korunovaná černá orlice se zlatým perisoniem na hrudi, žezlem a říšským jablkem v pařátech. Korunovaný stříbrný pancíř s červeným hledím, korunovaná stříbrná orlice. Jako štítonoši divý muž a rytíř v brnění, každý z nich třímající standartu se znakem černé orlice.

Na jediné známé emisi z roku 1857 je menší znak, pruská korunovaná černá orlice se štítem na hrudi, s žezlem a říšským jablkem v pařátech.

Provinzial-Actien-Bank des Grossherzogtum Posen, 10 thaler 1857

Prusko

Pruské království vzniklo v roce 1701. Pověstná byla jeho územní rozpínavost, připojování nových a nových území.

Velký státní znak je odrazem této rozpínavosti, tak jak jeho štít je rozparcelován na více než padesát polí nesoucích znaky podrobených dominií. Štítonoši jsou dva diví muži opírající se o štít a třímající standartu se znakem orlice, vpravo pruské, vlevo braniborské. Nad štítem je zlatá přilba s korunou. Vše je tradičně položeno na hermélínový plášť završený korunou, na které je ještě posazena pruská černá orlice.

Střední znak tvoří stříbrný štít s černou orlicí, zlatou korunou, se žezlem a říšským jablkem v pařátech; na hrudi iniciály FR (Fridericus rex), na křídlech zlaté perisonium zakončené trojlístky. Na štítu je položena královská koruna. O štít se opírají dva diví muži s kyji jako štítonoši.

Malý znak pak tvoří výše popsaná černá orlice, která je bezpochyby nejvýznamnějším symbolem, je ostatně dominantní i na vlajce Pruského království.

Onen nesoulad mezi štítonoši držící buď standarty nebo kyje se projevil např. na různých emisích Haupt Verwaltung der Staats Schulden s rozdílnou podobou velkého státního znaku; první ukázka je z nominálu, který nebyl vydán – nebyla snad důvodem nesprávná podoba státního znaku? Není to vyloučeno, protože na žádném z dalších emisí i emisí jiných emitentů se již takový znak nevyskytl:

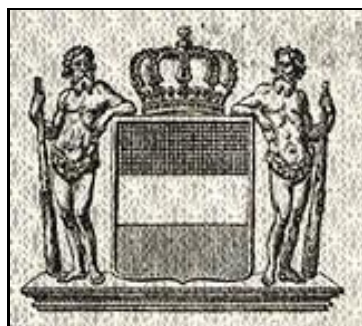

1 thaler courant 1834

1 thaler courant 1856

Na pruských platidlech existují i dvě výjimky podoby státního znaku, jednak odlišná podoba štítu v emisi Haupt Verwaltung der Darlehns-Kassen 1870, jednak znak obepnutý oválnými řetězy dvou pruských řádů na bankovce Pruské hlavní banky:

25 thaler 1870

Preussische Haupt-Bank, 25 thaler 1846

Na nominálech emitovaných městskými bankami na územích uchvácených Pruskem se však uplatňují příslušné městské znaky, zřídka kdy je připomenuta i pruská orlice.

a

b

c

d

e

f

a/ Städtische Bank zu Breslau (t.j.Wroclaw), 50 thaler 1865

b/ Kölnische Privat-Bank, 10 thaler 1856

c/ Kommunal-ständische Bank der Preußischen Ober-Lausitz (Zhořelec), 10 thaler 1866

d/ Danziger Privat-Actien-Bank (Gdańsk), 10 thaler 1857

e/ Königsberger Privat-Bank (Královec), 50 thaler courant 1866

f/ Magdeburger Privat-Bank (v Sasku jako pruské provincii), 20 thaler 1866

Reuss

Existovala dvě knížectví, od roku 1778 knížectví Reuss starší linie a od roku 1806 knížectví Reuss mladší linie. Charakteristické pro tento šlechtický rod je to, že všichni vladaři z tohoto rodu se jmenovali Heinrich (Jindřich).

Základem velkého znaku knížectví a zároveň erbem rodu je renesančně tvarovaný čtvrcený štít; na jeho dvou polích je zlatý korunovaný lev, na druhých dvou polích volavka; na štítu jsou tři stříbrné přilbice, nad prostřední je koruna, ze které vyčnívá pět pavích per; štítonoši jsou stříbrní lvi s černou hřívou a s vyplazenými červenými jazyky. Na modré stuze dole je motto ICH BAU AUF GOTT („stavím na Bohu“). Střední znak je bez pláště.

Reuss starší linie, 1 thaler courant 1863   Reuss mladší linie, 1 thaler courant 1860

Sasko

Saské kurfiřtství vzniklo roku 1356 na základě Zlaté buly sicilské císaře Karla IV. V roce 1806 se stalo královstvím.

Znakem kurfiřtství byl polcený štít. Levé pole je původním znakem sasko – wittenberského vévodství, tvoří ho střídavě černé a zlaté pruhy, přes které je diagonálně pruh zelené routy s trojlístkou. Na pravém poli je znak říšského maršála Svaté říše římské; tvoří černé a stříbrné pole, přes která jsou dva zkřížené červené meče. Na štítě je kurfiřtský klobouk.

Velký znak království: Štít rozdělen na dvanáct polí se znaky podřízených markrabství, hrabství a panství a na středním štítku je tradiční saský znak s královskou korunou. Pět zlatých přilbic na štítě představuje Vogtland (česky Fojtsko), Durynsko, Sasko, Míšeň a Horní Lužici. Štít podpírají dva zlatí lvi s červenými jazyky jako štítonoši. Štít je obepnut Řádem routové koruny, na stuze dole je motto PROVIDENTIAE MEMOR („pamětliv prozřetelnosti“). Vše obepíná a halí purpurový hermelínový plášť.

Malým státním znakem Saského království je štít s deseti střídavě černými a zlatými pruhy, přes které je diagonálně položená zelená routa. Znak je završený korunou, štítonoši jsou dva lvi. Na stuze dole je motto PROVIDENTIAE MEMOR („pamětliv prozřetelnosti“)

Na některých nominálech se přesto ještě nalézá nejúspornější forma znaku – saský štít s korunou.

a

b

c

a/ kurfiřtství: Churfürstliche Sächsische Casse, 10 reichs-thaler 1772

b/ Königliche Sächsische Casse, 2 reichs-thaler /thaler courant 1818

c/ Königliche Sächsische Casse, 10 thaler 1867

A opět i zde se na produkci městských bank prosazuje spíše městská heraldika, např. v Saské Kamenici či v Lipsku.

Chemnitzer Stadtbank, 1 thaler 1867

Leipziger Bank, 10 thaler 1866

Vedle Saského království existovala v 19. století i různá saská vévodství, která nebyla dlouhodobě teritoriálně pevně ukotvena; docházelo k jejich přetváření, rozpadu, dělení či spojování. Účelem této studie ovšem není rozplétání historie německých šlechtických rodů.

Na platidlech těchto vévodství je používán saský znak v různých podobách; s jednoduchým saským štítem, s děleným štítem, ten či onen štít někdy na hermelínovém plášti

Sasko-altenburské vévodství

vzniklo v roce 1826 rozdělením Sasko-gothajsko-altenburského vévodství.

Jeho znak tvořil čtvrcený štít s erby čtyř dominií; na středním štítku je tradiční saský znak, na jehož hraně jsou tři zlaté přilbice; štítonoši jsou zlatí korunovaní lvi třímající bílo-zelené korouhve.

Herzogliche Sächsische-Altenburgische Casse se však na své emisi spokojila s prostým saským znakem.

1 thaler 1848

Sasko-cobursko-gothajské vévodství

Herzogtum Sachsen-Coburg, 1 thaler 1870   Herzogtum Sachsen-Gotha, 1 thaler 1847

Sasko-meiningenské vévodství

Mitteldeutsche Creditbank, 10 thaler courant 1856

Sasko-výmarsko-eisenašské velkovévodství

Vzniklo v roce 1809 sloučením dvou saských vévodství. Také jeho státní znak je shodný se znaky všech ostatních saských státních útvarů. A také v tomto případě si soukromá Výmarská banka dovolila na své emisi bankovek v roce 1854 použít pouze městský znak.

a

b

c

a/ Großherzogtum Sachsen-Weimar-Eisenach, 1 thaler 1847

b/ Großherzogtum Sachsen-Weimar-Eisenach, 5 thaler 1870, nevydaná

c/ Weimarische Bank, 50 thaler 1854

Schaumburg – Lippe

Původní hrabství německo-dánského rodu Schaumburg – Lippe bylo v roce 1807 povýšeno na knížectví.

Základem velkého státního znaku knížectví je čtvrcený štít. Pole 1 a 4 - znak hrabat z Lippe: na stříbrném podkladu rudá růže se zlatými semínky a kališními lístky; pole 2 a 3 - znak hrabství Schwalenberg: na červeném podkladu šestihrotá zlatá hvězda, na které sedí vlaštovka. Na středním štítu je erb Schaumburgu: na červeném štítu je stříbrný list kopřivy, na třech okrajích upevněný hřebem. Na štítu spočívají tři stříbrné přilbice s červenými pružory. Prostřední (Šlesvik a Holštýn) má zlatou trnovou korunu a sedm kopí s praporci; na levém je upravený klenot hrabat z Lippe, na pravém mezi dvěma bývolími rohy zlatá osmihrotá hvězda (hrabství Schwalenberg). Štítonoši jsou dva andělé s palmovými ratolestmi.

Zjednodušený velký znak lze spatřit na státních; i v tomto případě městská banka již v době, kdy knížectví bylo jednou ze spolkových zemí Německé říše, knížecí znak nepoužila.

a

b

a/ Controll-Commission der Fürstlichen Schaumburg-Lippische Kasse, 10 thaler courant 1857

b/ Niedersächsische Bank, Bückeburg, 100 marek 1874

Schwarzburg – Rudolstadt / Schwarzburg – Sonderhausen

Původní schwarzburské hrabství bylo v roce 1599 rozděleno mezi dva bratry a obě hrabství byla v roce 1711 povýšena na knížectví. Knižectví sdílela shodný dějinný vývoj a nepatrně rozdílné státní symboly.

Velký státní znak spočívá na stříbrné (Rudolstadt) / zlaté (Sonderhausen) základně. Dělený štít pojímá znaky částí země a rodový znak Schwarzburgů – lev se zlatou korunou na modrém pozadí, na srdečním štítu je zlatá knížecí koruna (u Sonderhausenu knížecí klobouk). Pod zlatým polem, v základně štítu, je červená vidlice a hřeben příslušející říšskému úřadu dědičného státníka. Štít je pokryt šesti korunovanými přilbami, štítonoši jsou divý muž a divá žena třímající žerdě s praporci.

Na malém znaku je zobrazen starý říšský orel na zlatém štítě.

Říšská orlice je státní znak používaný v různých obdobích historie Německa včetně Německého císařství, Výmarské republiky a nacistického Německa. Je nejspíše odrazem symbolu Svaté říše římské, kdy byla orlice znakem říšské moci.

Na poukázce Státní pokladny Schwarzburgu – Rudolstadt, 1 thaler courant 1851 je na aversu velký znak, na reversu střední i malý

Na platidlech emisních institucí Schwarzburgu – Sonderhausenu se uplatnil malý a velký znak.

a

b

c

a/ Verwaltung des Kammerschulden-Tilgungfonds, 1 thaler courant 1854

b/ Fürstliche Staatsschulden – Verwaltung, t thaler courant 1866

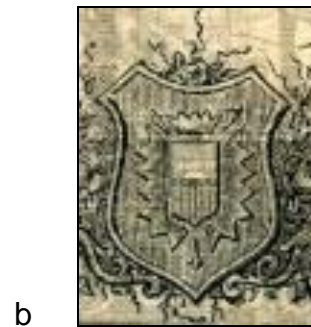
c/ Thüringische Bank, Sonderhausen, 20 thaler courant 1870

Šlesvicko – Holštýnsko

Bezprostřední sousedství Šlesvického vévodství s Dánskem předznamenalo provázanost obou území jak v teritoriální, národnostní, tak i v dynastické rovině a ta se týkala rovněž jižněji položeného Holštýnského vévodství. Šlesvicko-holštýnská vzájemnost se projevovала již v 18. století, a to včetně měnové a emisní politiky. V roce 1848 byl vyhlášen šlesvicko-holštýnský nezávislý stát se statutem vévodství.

Velký státní znak Šlesvicko-holštýnského vévodství se na platidlech nevyskytuje. Malý znak je polcený štít završený korunou; zlaté pole s azurovými leopardími lvy je znakem Šlesvicka, na šarlatovém poli stříbrný list kopřivy je historickým symbolem Holštýnska, červenostříbrný štítek uprostřed je součástí erbu hrabství Schauenburg a Holstein.

a/ Regierung Schleswig-Holstein, 10 thaler = 25 mark courant 1848

b/ Königl. Majestät Ministerium für die Herzogtum Holstein und Lauenburg, 5 reichsthaler 1854

Vestfálské království

V roce 1807 spojil Napoleon několik pruských území a založil Vestfálské království a dosadil na jeho trůn svého bratra. V roce 1813 však ruská vojska porazila Napoleona a přivedla konec i Vestfálského království.

Znak království tvořil štít složený z erbů územních součástí státu, Vestfálska, Hesenska, hrabství Dietz, Nidda a Katzeinbogen, dále Magdeburg, Braunschweig, Diepholz, Lüneburg a Lauterburg. Na středním štítu je francouzský orel, nad štítem je Napoleonova zlatá pětihraná hvězda, za štítem jsou zkřížena zlatá žezla.

Platnou měnou království byly franky, emisní praxe byla pochopitelně minimalistická.

Königlich Westphälischer Staatsschatz, 250 franken 1812

Waldeck - Pyrmont

Sjednocení původních knížectví schválil v roce 1815 Vídeňský kongres.

Velký znak knížectví nese štít dělený na devět polí nesoucích erby spřízněných a podřízených panství, střední zlatý štítek – černá osmihrotá hvězda je znakem Waldecku. Na štítu je pět stříbrných přilbic s červeným hledím reprezentujících pět panství. Jako štítonoši jsou dva zlatí lvi, na zvlněné černé stuze dole je motto PALMA SUB PONDERE CRESCIT („palma pod tíhou roste“).

Na jediné emisi státovek knížectví z roku 1854 se nachází malý znak.

Fürstl. Waldeckische Staatsschulden-Verwaltung, 10 thaler courant 1854

Württembergské království

Původně kurfiřtství povýšil Napoleon v roce 1805 na království.

Státní znak Württemberského království tvoří oválný polcený štít; na zlatém podkladu jsou vpravo tři jelení parohy nad sebou, vlevo tři černí lvi nad sebou. Na štítu spočívá zlatá přilba s královskou korunou. Jako štítonoši jsou korunovaný černý lev a zlatý jelen. Na zvlněné rudé stuze je motto Furchtlos und treu („nebojácný a věrný“).

Státní znak se objevil pouze na desetiguldenové státovce vydané v letech 1858 a 1871.

Königliche Staats-Haupt-Kasse, 10 gulden 1871

NĚMECKÁ ŘÍŠE

Drobné německé státní útvary byly od roku 1814 sdruženy v „Německém spolku“; v roce 1871 došlo k jejich sjednocení a vzniklo německé císařství, oficiálně zvané Německá říše (Deutsches Reich); císařství zaniklo v roce 1918.

Znakem Německa se stala jednohlavá orlice a je od té doby ve znaku neustále. Od té doby již nikdy neměla v pařátech panovnické insignie moci jako je meč, žezlo nebo říšské jablko. Na zlatém štítu byla orlice, která na hrudi nesla znak Pruska a kolem orlice byl obtočen Řád černé orlice, nad hlavou orlice byla císařská koruna

Velký státní znak, který byl používán zřídka, obvykle jenom jako znak císaře, měl navíc jako štítonoše dva divé muže třímající korouhve, jednu se znakem Pruska, druhou se znakem Braniborska⁹.

Malý státní znak neopomněla naprostá většina emisí jak Říšské dluhové správy, např. říšských pokladničních poukázek (Reichskassenscheine) či zápůjčních pokladních listů (Darlehenkassenscheine), tak i Říšské banky. Na většině nominálů je orlice v jednoduchém kulatém medailonu, někde si však autoři dali na výtvarném vyznění znaku zvláště záležet.

Reichsschuldverwaltung, a/ 50 marek 1899, b/ 20 marek 1918

Na mnohých nominálech Říšské banky od roku 1891 je rozměrný znak na aversu v podtisku. Jinde je státní znak na významném místě bankovky a ve výrazném výtvarném pojetí.

---

⁹ https://cs.wikipedia.org/wiki/Státní_znak_Německa

20 marek 1906

1000 marek 1909

Na výřezu z bankovky 1000 M 1909 nejsou po stranách znaku štítonoši, jak by se snad mohlo zdát, nýbrž alegorické postavy Říční plavby a Zemědělství.

VÝMARSKÁ REPUBLIKA 1919-1933

Po prohrané světové válce a císařově abdikaci byla 28. listopadu 1918 vyhlášena republika. Oficiálním názvem státu přesto zůstala „Německá říše“. Po vyhlášení republiky byly odstraněny všechny části znaku připomínající monarchii - císařská koruna, řád černé orlice a štít se znakem Pruska a Hohenzollernů. Státním znakem tedy byla černá orlice na zlatém štítu.

Na bankovkách Reichsbank je většinou orlice v jednoduchém kruhovém medailonu, zřídka se najdou i výjimky.

100 marek 1922

10.000 marek 1922

Ovšem emise Deutsche Rentenbank nebo Golddiskontbank se obešly zcela bez státního znaku., zatímco na platidlech emitovaných Deutsche Reichsbahn a Deutsche Reichspost je říšská orlice v kulatých medailonech zastoupena.

„TŘETÍ ŘÍŠE“ 1933-1945

Po nástupu nacismu se znakem stala jednoduchá černá orlice, která nesla v pařátech věnec uprostřed s hákovým křížem. Na bankovkách se vyskytovala ve dvou podobách.

Deutsche Reichsbank, 20 Reichsmark 1939; 5 Reichsmark 1942

NĚMECKÁ DEMOKRATICKÁ REPUBLIKA

Vznikla z bývalé sovětské okupační zóny a existovala od 7.10.1949 do 5.10.1990. Její státní znak ve tvaru kulatého emblému byl odvozen od státního znaku SSSR. Nejprve jej tvořilo žluté kladivo uprostřed věnce z žitných klasů, v roce 1953 přibýlo ke kladivu kružítko a na věnec z klasů stuha v německých barvách – černé, červené a žluté a v roce 1959 dostalo kolo uvnitř klasů červenou barvu.

Na emisi Deutsche Notenbank z roku 1964 byl tento znak zobrazen na aversu v podtisku. Samostatně se uplatnil na emisi Staatsbank der DDR 1971 – 1985. Pozoruhodné je provedení znaku na pamětní 20 M 1989 k otevření Braniborské brány, která nebyla zákonným platidlem. Ačkoliv je v barevném provedení, barvy jsou jakoby vybledlé a vnitřní kolo má azurovou barvu!

5 marek 1975

20 marek 1989

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO

Vznikla 23.5.1949 na územích okupačních zón americké, britské a francouzské.

Státní znak spolkové republiky byl přijat 20. ledna 1950; tvoří jej tradiční černá orlice na zlatém štítu. Znakem znovusjednoceného německého státu se stal 3. září 1990.

Teprve na emisi Deutsche Bundesbank z roku 1960 se objevil státní znak vždy v malém kulatém medailonku. Avšak na reversu 100 DM byl navíc zvýrazněn samostatnou velkou orlicí.

Byla to výjimka, protože i další emise Německé spolkové banky se spokojily s onou miniaturou.

A přijetí eura v roce 1999 ukončilo historii státních znaků na německých platidlech.

POLSKO

Pohnuté dějiny Polska jsou plné zvrátů, bojů, pozbývání a nabývání území. Vždyť jenom v letech 1772-1795 zažilo trojí dělení svého území mezi Rakousko, Prusko a Rusko. V době Kościuszkova povstání (12.3.-16.11.1794) byly tištěny první polské papírové peníze.

Nacházejí se na nich tři znaky, kromě ústředního menší korunovaná orlice a jezdec na koni s taseným mečem, zřejmě znak Litevského velkoknížectví.

Skarb Narodowy, 1794, 100 zlotých

Varšavské knížectví

V letech 1807-1813 existovalo Varšavské knížectví (Księstwo Warszawskie), podřízené ovšem saskému královi.

Státní znak odpovídal mocenskému postavení. Tvořil ho polcený renesanční štít, který měl na pravém poli saský znak, na levém červeném poli byla stříbrná polská orlice třímající v pařátech zlaté žezlo a jablko. Na štítě byla královská koruna.

Knížectví vydalo v roce 1810 emisi v hodnotách 1, 2 a 5 talarů. Je pozoruhodné, že na každém nominálu byl jinak pojatý státní znak.

1 talar

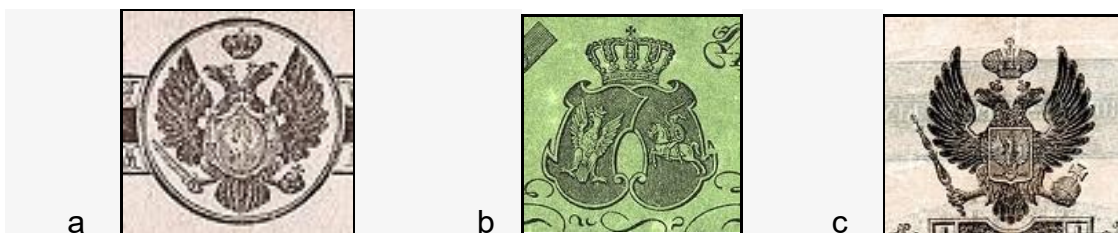
2 talary

5 talarů

Polské království

V letech 1815-1917 bylo Polsko královstvím jako součást Ruské říše. Jeho státní znak doznal několikrát změny. První byl zaveden v roce 1815; byla to polská bílá orlice a heraldický štít byl završen korunou. V roce 1822 se znakem stal ruský dvouhlavý orel se štítkem na hrudi s polským znakem, orel třímal v pařátech žezlo či meč a jablko. Opět změněn byl v roce 1832 – na šarlatovém oválném štítu byla stříbrná orlice se zlatou královskou korunou. V některých případech se však nadále používal ruský dvouhlavý orel; na jeho křídlech byly umístěny znaky podřízených království včetně polského.

a/ Królestwo Polskie, 10 zlotých 1824 (orel třímá meč a jablko)

b/ Bank Polski, 1 zlotý 1831 (vpravo znak Polska, vlevo znak Litvy)

c/ Bank Polski, 10 rublů 1844 (orel třímá žezlo a jablko)

Polská republika

Republika byla vyhlášena 8. ledna 1918.

Státním znakem se opět stala korunovaná stříbrná orlice. To akceptovaly emisní instituce, i když Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa na nominálu 500 *marek polskich* z 15.1.1919 ještě nad orlici umístila královskou korunu. O tři roky později již tak nečinila.

500 marek polskich 1919

50.000 marek polskich 1922

I po roce 1945 byla státním znakem stříbrná orlice, již ale bez korunky. Polsko kupodivu nepodlehlo v oblasti heraldiky sovětskému vlivu a v tomto ohledu si plně uchovalo národní tradici.

Období politického uvolnění po rozpadu sovětského bloku se odrazilo i v heraldice – na hlavu orlice se vrátila korunka; v polské emisní politice se to projevilo již v emisi Polské národní banky (Narodowy Bank Polski) z roku 1992.

1000 zlotých 1965

2,000.000 zlotých 1992, revers

RUSKO

RUSKÁ ŘÍŠE

Ruská říše byla od roku 1721 pokračováním Ruského carství. Existenci Ruské říše ukončila revoluce v roce 1917.

Její státní znak se za dobu její existence několikrát proměnil. Jeho základem byl vždy dvouhlavý orel. Malý znak zprvu tvořil zlatý štít, na něm černý dvouhlavý orel s korunkami na hlavách, který měl na červeném hrudním štítku sv. Jiří na bílém koni, v pařátech třímal žezlo a jablko a nad štítu na modré stuze carskou korunu. Za cara Mikuláše I. (vládl 19.11./1.12. 1825 – 18.2./2.3.1855) existovaly dva typy státního orla. Jeden typ měl roztažená křídla, štítek se sv. Jiří na hrudi, v pařátech žezlo a jablko, nad orlem koruna. Na druhém typu byl orel se zvednutými křídly, na nichž byly umístěny štíty; vpravo kazaňský, astrachaňský a sibiřský, vlevo polský, chersonský, taurický a finský. V roce 1856 došlo ke změně spočívající hlavně v počtu znaků na křídlech; na pravém křídle byly umístěny znaky Kazaňského království, Polského království, Tauric Chersonesos (oblast Krymu a antického města Chersonesos poblíž Sevastopolu) a sjednoceného Kyjeva, Vladimíra a Novgorodu; na levém znaky Astrachaňského, Sibiřského a Gruzínského království a Finska¹⁰.

Na papírových platidlech se v naprosté většině případů zobrazoval malý znak, někdy dosti volně pojatý.

Государственный Ассигнационный Банк, 10 rublů 1802; 10 rublů 1819

Государственный Банк, 100 stříbrných rublů 1843; 100 rublů 1874; 5 rublů 1909

¹⁰ cs.wiki7.org/wiki/герб_российской_империи

V roce 1915 se i v Rusku uplatnila „poštovní měna“, tedy poštovní známky jako drobná platidla. Byly tištěny speciálně pro tento účel a na reversu každého nominálu byl vytištěn malý znak. Poštovní měnu vydala v roce 1917 i Prozatímní vláda, znak však na jejich nominálech již nebyl použit.

2 kopějky 1915

Prozatímní vláda

Některé z emisí vydaných v období Kerenského Prozatímní vlády v letech 1917-1918 nesly znak zobrazující prostého dvouhlavého orla bez korunek. Jsou to emise Státní banky a státovek, známých jako „Kerenského rubly“.

a

b

c

a/, b/ Государственный Банк, 250 rublů 1917; 25 rublů 1918; c/ Kerenského 20 rublů 1917

Občanská válka

Občanská válka byla ozbrojeným konfliktem mezi bolševiky a jejich různorodými odpůrci od monarchistů přes liberály až po umírněné socialisty, který začal na přelomu let 1917 a 1918 a skončil vítězstvím bolševiků v roce 1920. Oni odpůrci vytvářeli v různých částech Ruska vlastní administrativu, někdy přímo oblastní vlády. Tyto administrativní celky disponovaly i vlastními emisními ústavami.

Některé nominály těchto emisních ústavů se obešly bez zobrazení státního znaku, některé však prezentovaly státní znak dle svého uvážení.

Severní Rusko

Zatímco na kopějkové emisi z roku 1919 se nachází znak s orlem z carské doby, tedy s královskými erby na křídlech, na jiné emisi z téhož roku je to znak, na kterém je jednoduchý orel bez korunek.

50 kopějek 1919

10 rublů 1919

Severozápadní Rusko

V této oblasti operovaly různé vojenské jednotky a různé administrativní celky, které vyvíjely i emisní činnost.

Generál Judenič: Dvouhlavý orel s rozpjatými křídly, na jeho hrudi štít se sv. Jiří

Полевое Казначейство Северо-Западного фронта, 50 копеек 1919 (zde kompletní revers)

Plukovník Avalov-Dermondť: Západní dobrovolnická armáda, ačkoliv se prezentovala jako ruská, byla podřízena německým zájmům, což se odrazilo i na měně emitovaných nominálů – marky - i na tom, že na reversu byl německý text. Znakem na těchto nominálech byl ještě carský orel.

50 marek 1919

Jižní Rusko

Vláda armády donských kozáků, Novočerkassk

Vydala v roce 1919 tři emise 5% obligací.

Zatímco na aversu je orel bez korunek, ale v pařátech třímá po dvou šípoch, na reversu je razítko Novočerkasského oddělení Státní banky s carským orlem.

Всевеликое Войско Донское, 5 % облигацие 1919, 50.000 rublů

Rostov na Donu

Na bankovkách rostovské pobočky Státní banky z roku 1918 je orel bez korunek, ale se štítkem se sv. Jiří na hrudi a se šípy v pařátech. Na reversech vysokých nominálů emise 1919 je státnímu znaku přisouzen zvýrazněný význam: na 1.000 rublové bankovce třímá oválný štít s orlem alegorická postava Ruska, zatímco na 5.000 rublové bankovce drží štít přímo svatý Jiří.

Ростовская-на-Дону контора Государственного банка, 5 R 1918; 1.000 R а 5.000 R 1919

Severní Kavkaz

Na severním Kavkazu se již v roce 1918 jmenovitě setkáváme se sovětským zřízením, konkrétně se **Severokavkazskou socialistickou sovětskou republikou**. Na její emisi 10 a 25 rublů se to již hemží volně roztroušenými srpy, kladivy a žitnými klasy. Oblastní výkonný výbor sovětů Severního Kavkazu na své vlastní emisi 1918 již prezentuje emblém, který lze chápat jako předobraz budoucího oficiálního znaku SSSR.

Краевой Исполнительный Комитет Советов Северного Кавказа, 100 rublů 1918

Svoje místo si na severním Kavkazu našel i **Severokavkazský emirát**.

Také on se prezentoval vlastní emisní činností. V roce 1919 vydal sedm nominálů úvěrových listů od 5 do 500 rublů. Středovou část tiskového obrazce na aversu zabírá výrazný znak. Jeho ústředním motivem jsou váhy, na pravé misce je praporec na žerdi,

na levé kniha (Korán?). Váhy podpírá puška a šavle, pod váhami je půlměsíc a tři hvězdy, nad váhami je koruna spočívající na turbanu.

100 rublů 1919

Městská samospráva Mineralnyje vody

Severokavkazské město Mineralnyje vody vykázalo v letech 1917-1918 čilou emisní činnost. Na jeho platidlech je tehdejší městský znak, který uvádím bez popisu:

Минераловодские Городские Самоуправления, 50 rublů 1918

Terská republika

Sověť lidových komisařů Terské republiky vydal jednak emisi šesti nominálů v hodnotách 1 až 100 rublů, jednak emisi „známkové měny“. Zde se ještě neuplatnila nová ideologie a na všech nominálech byl zobrazen orel bez korunek.

5 rublů 1918

20 kopějek 1918

Zakavkazsko

Baku, Arménie

Městský znak Baku tvořil černý štít se třemi zlatými plameny. Ty jsou někdy vysvětlovány jako symbol Arménie, které se přezdívalo „Ohňová země“, jindy jako symbol tamějších přírodních zdrojů – plynu a nafty.

Na emisi platidel městského sovětu z roku 1918 je však bílý štít se zelenými plameny.

Совет Бакинского Городского Хозяйства, 50 rublů 1918

Prozatímní sibiřská vláda

Ovládala od června do listopadu 1918 území od Uralu až k Tichému oceánu. Vláda, na které se podíleli sibiřští eseři a kadeti, organizovala Sibiřskou armádu.

Na všech jejích státovkách včetně všech emisí pokladničních poukázek vydávaných v letech 1918-1919 je zobrazován orel bez korunek. Na reversu emise 1, 5 a 10 rublů je navíc velký znak, který tvoří štít se dvěma lvy třímajícími zkřížená kopí a podepírajícími orla s rozepjatými křídly; celý výjev spočívá na plášti / stanu.

Временное Сибирское Правительство, 1 rubl 1918
znak na aversu

znak na reversu

Střední Asie

Semirečenská oblast. Název se odvozuje od sedmi řek protékajících touto oblastí. Oblast byla dějištěm urputných bojů mezi bolševickými jednotkami a místními kozáky a následné nelítostné likvidace kozáků, kteří nepřestoupili na novou víru.

I tato oblast však vykazovala emisní činnost. Na jejích papírových platidlech z roku 1918 lze spatřit různě pojaté znaky. Jejich identifikace chybí.

Семиреченская область 1918, 10 rublů, 25 rublů, 50 rublů

Rovněž na bankovce Zakaspické národní banky je zajímavý znak, bohužel též neidentifikovaný. Obdobný znak se nachází také na nominálu Ašhabadské pobočky Národní banky.

a/ Закаспийский Народный Банк, 500 rublů 1919

b/ Ашхабадское отделение Народного Банка, 100 rublů 1919

Turkestán

Autonomní oblast Turkestán s hlavním městem Taškentem se rovněž v období občanské války neobešla bez vlastních papírových platidel. Bankovky emitovala pobočka Státní banky v Taškentu a státovky oblastní administrativa sama jako *Туркестанский край*.

Zatímco banka uplatnila na svých nominálech dvouhlavého orla třímajícího pět štítů charakteristických pro menší územní celky oblasti a respektujících i muslimskou část populace, na státovce je zřejmý mocenský zdroj symbolizovaný znakem se srpem a kladivem.

Státní banka Taškent, 50 rublů 1918

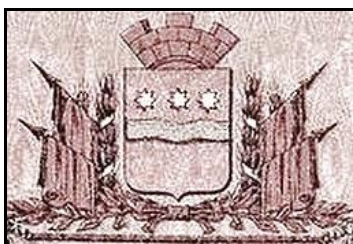
Туркестанский край, 50 копѣек 1918

Východní Sibiř

Na východní Sibiři se za občanské války ustavovaly různé územní celky spravované tu bolševiky, tu bělogvardějskými uskupeními s vlastními emisními institucemi a fungovaly tam i některé lokální pobočky Státní banky.

Na vydaných papírových platidlech se lze setkat s různě pojatými znaky. Tak na emisi státovek Prozatímní vlády Dálného východu 1918-1920, emisi 1920 bankovek pobočky Státní banky v Čitě a na některých nominálech emise 1920 Prozatímní sibiřské vlády můžeme vidět dvouhlavého orla. Na storublovce vydané Sachalinským oblastním lidově-revolučním výborem v roce 1920 se nachází dokonce ještě carský orel se všemi atributy.

Na některých nominálech lze spatřit specifické znaky. Na prvním je znak Amurské oblasti; jejím centrem je město Blagověščensk; v něm sídlící pobočka Státní banky vydala v roce 1920 mj. nominál 100 rublů, na kterém je pozoruhodný znak tvořený dvouhlavým orlem bez korunek, se štítkem na hrudi se znakem Amurské oblasti; orel drží v pařátech žezlo a jablko a mezi jeho hlavami je kříž. Třetí obrázek je znak na emisi Prozatímní sibiřské vlády v roce 1920, na kterém je také orel bez korunek, ale se štítkem sv. Jiří na hrudi a s meči v pařátech.

a

a/ Амурской Областной Исполком, 10 rublů 1918

b

b/ Благовещенск - Отделение Государственного Банка, 100 rublů 1920

c

c/ Prozatímní sibiřská vláda, 50 rublů 1920

SOVĚTSKÝ SVAZ

Vítězství bolševiků v občanské válce vyústilo v prosinci 1922 v založení Sovětského svazu. Z počátku ho tvořily pouze čtyři svazové republiky – Ruská sovětská federativní socialistická republika, Ukrajinská SSR, Běloruská SSR a Zakavkazská federativní SR. V následujících letech přibývaly v důsledku podrobování a anexí postupně další svazové republiky.

Státní znak byl schválen v roce 1923. Oproti heraldickým pravidlům ctěným v západním světě dostal formu kulatého emblému. Uprostřed byl zlatý srp a kladivo na modré zeměkouli s červenými kontinenty v paprscích zlatého slunce. Kolem byl věnec z obilných klasů převázaný rudou stuhou s heslem „Proletáři všech zemí, spojte se“ v šesti jazycích svazových republik – ruštině, ukrajinštině, běloruštině, gruzinštině, arménštině a ázerbajdžánštině. Na vrcholu byla rudá pěticípá hvězda.

Spolu s nárůstem počtu svazových republik doznával úprav i státní znak. V roce 1929 přibylo heslo v tádžickém jazyce a kvůli lichému počtu jazykových mutací hesel se ruština přesunula na spodní část znaku. V roce 1936 přibýly stuhy s hesly v kazaštině a kyrgyzštině a namísto tádžičtiny byla použita turkmenština a uzbečtina. V roce 1946 již bylo stuh 16, přibýly stuhy v jazycích anektovaných zemí, Estonska, Litevska, Lotyšska a Moldavska; přibyla také finština, protože Karelo-finská SSR byla vyčleněna z Ruské SFSR, což se ovšem v roce 1956 navrátilo do dřívějšího stavu.

a

a/ státní banka, 250 zlatých rublů 1924

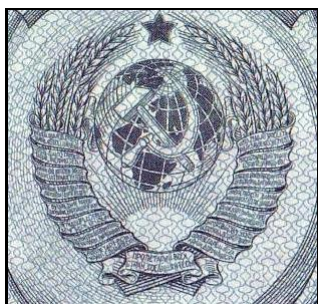
b

b/ Státní banka SSSR, 3 červonce 1932

c

c/ Státní banka SSSR, 3 červonce 1937

státní banka, 5 rublů 1947

Státní banka SSSR, 100 rublů 1991

Nominál z poslední ukázky byl vydán v roce, kdy došlo k rozpadu Sovětského svazu.

RUSKÁ FEDERACE

Ruská federace se etablovala po rozpadu Sovětského svazu. Podoba jejího státního znaku je dílem J.I.Uchnajlova. Jeho návrh z roku 1993 byl oficiálně schválen v roce 2000 (proto je na nominálech vydávaných před rokem 2000 zobrazen znak s orlem bez korunek, ale s žezlem a jablkem v pařátech; a nejen tam, je i na pamětní storublovce k zimním olympijským hrám v Soči v roce 2014!). Zběžný pozorovatel by mohl usoudit, že je to znak převzatý z carské epochy. Některé detaily se však přece jenom změnily. Není na něm modrá stuha spojující tři carské koruny a hrudní štítek byl obrácen o 180°, sv. Jiří na koni tedy nyní z pohledu pozorovatele směřuje doprava.

Někteří vykladači se snažili vysvětlovat zachované monarchistické symboly na státním znaku republikového režimu jako pouhé symboly suverenity, nicméně jsme bohužel svědky nezřízených imperiálních choutek této země, které zjevně potvrzují historickou platnost oněch symbolů provázejících historickou rozpínavost. Symbolické rovněž je, že na reversu bankovky 100 rublů 2022 je obrázek pomníku sovětského (sic!) vojáka ze Rževa v Tverské oblasti.

Банк России, 50 rublů 1997

Банк России, 100 rublů 2022

UKRAJINA

V důsledku ruské revoluce v roce 1917 a rozpadu Rakouska-Uherska v roce 1918 vznikly mj. dva nové státní útvary – Ukrajinská národní republika a Západoukrajinská národní republika, které ovšem byly ve střetu mocenských zájmů bolševiků, Němců a Poláků. Válečné střety ukončil až Řižský mír v březnu 1921, který znamenal rozdělení území Ukrajiny mezi Polskou republiku, která získala Halič a Volyň a sovětské Rusko, kterému připadla jižní a východní část Ukrajiny. V roce 1922 se Ukrajina stala svazovou republikou SSSR.

Státním znakem Ukrajinské národní republiky byl modrý ovál ověncovaný zlatým ornamentem olistěné větévky. Uprostřed oválu byl trojzubec (ukrajinsky v přepisu latinkou „tryzub“) jako hlavní symbol, který provází dějiny Ukrajiny od dávných dob do dneška. Autorem moderní podoby trojzubce jako znaku byl grafik G.I.Narbut¹¹.

Ukázky znaků na emisích Ukrajinské národní republiky z roku 1918:

50 karbovanců

100 hryven

40 šahiv („poštovní měna“)

Existují na Ukrajině místa a oblasti, kde byla v porevoluční době vydávána papírová platidla v závislosti na aktuální politické situaci.

městský znak, 20 kopějek

carská orlice s městským znakem na hrudi, 10 rublů

1 rubl – orlice a městský znak

3 rubly – orlice třímající městský znak

Елизаветград - Отделение Государственного Банка, 1918

¹¹ Alexej Šimeček: Georgij Ivanovič Narbut, autor návrhů prvních ukrajinských bankovek. Notafilie č. 42

Tak jako na výše uvedeném příkladu z Jelizavetgradu, se na platidle města Žitomiru rovněž uplatnil městský znak. Na platidle Krymské kraje vlády, existující v letech 1918-1919, je jako přijatý státní symbol orel s modrým hrudním štítkem, na němž je zlatý tříramenný kříž.

Житомир, 3 karbovance 1918   Крымское Краевое правительство, 25 rublů 1918

Po čtyřech letech bojů i územních změn se země stala roku 1922 součástí SSSR jako Ukrajinská sovětská socialistická republika. Po druhé světové válce jí přibýly anexí na západě polská území a Podkarpatská Rus. Platnou měnou byl až do roku 1991 přirozeně sovětský rubl. Ukrajinská SSSR měla stejně tak jako další sovětské svazové republiky také svůj republikový znak, který se ovšem na oběživu neobjevil.

Po rozpadu Sovětského svazu získala samostatnost také Ukrajina. Svůj státní znak nemusela hledat či vymýšlet, zcela přirozeně přijala tradiční trojzubec. Ten také uplatnila na emisích vlastních platidel.

Nenajdeme ho na prvních emisích Ukrajinské národní banky z let 1991 a 1992; poprvé se objevil na vyšších nominálech vydaných roku 1993, aby zase vymizel z nominálů emitovaných v letech 1994-2001; trvalou součástí bankovkového rámce se stal od roku 2003.

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ

10.000 ukrajinských karbovanců 1993

1 hřivna 2006

Věřme, že trojzubec jako symbol suverenity Ukrajiny budeme na ukrajinských papírových platidlech spatřovat ještě mnoho dalších let.

